

DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE

În spațiul public și în mass-media din Republica
Moldova în contextul războiului Federației Ruse
împotriva Ucrainei

Perioada de monitorizare: 24.02.2022 – 24.04.2022

RAPORT 2022

Promo - LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Autoare: Irina Corobcenco

Au contribuit: Alexandru Postica

Monitori: Maria Toma, Irina Bogdan și Marina Bejenari

Coordonatoare de ediție: Olga Manole

Procesare computerizată și editare: Marina Bejenari

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației „Promo-LEX” cu condiția indicării sursei de informație.

SE DISTRIBUIE GRATUIT.

Raportul a fost realizat în cadrul programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, implementat cu ajutorul poporului american, prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Conținutul raportului reflectă opinia și poziția autorilor. Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) nu poartă răspundere pentru conținutul raportului.

Atenție! În textul raportului se regăsesc expresii licențioase, discriminatorii și denigratoare, care reprezintă citate din discursurile publice și articolele media monitorizate. Prezentarea acestora în forma originală este esențială pentru raportul de față. Asociația „Promo-LEX” și Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) nu poartă răspundere pentru conținutul acestor expresii.

CUPRINS

ABREVIERI	4
INTRODUCERE	5
METODOLOGIE	7
1. PROPAGAREA RĂZBOIULUI ȘI A URII. DEFINIȚII ȘI REGLEMENTĂRI	9
Reglementări la nivel internațional	9
Reglementări la nivel național	11
2. EVOLUȚII LA NIVEL NAȚIONAL	13
Reglementarea utilizării simbolurilor și atributelor	13
Reglementarea infracțiunilor motivate de prejudecată	15
Reglementarea spațiului informațional	17
3. REACȚIA AUTORITĂȚILOR LA DISCURSUL DE URĂ ȘI DE PROPAGARE A RĂZBOIULUI	20
4. DISCURSUL DE URĂ ȘI ALTE FORME DE MANIFESTARE A INTOLERANȚEI	23
Date generale	23
Discursul care justifică și promovează războiul	30
Retorica politică	31
Retorica religioasă	33
Simbolurile și atributele care promovează războiul	35
Discursul de ură în spațiul public și în mass-media	38
Discursul de ură în aplicațiile mobile	44
Telegram	44
TikTok	49
CONCLUZII, CONSTATĂRI ȘI RECOMANDĂRI	51
Concluzii și Constatări	51
Recomandări	54

ABREVIERI

CA	Consiliul Audiovizualului
CC	Codul contravențional
CIEFDR	Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială
CP	Codul penal
CPEDAE	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
CRJM	Centrul de Resurse Juridice din Moldova
CSE	Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova
CSMA	Codul serviciilor media audiovizuale
EKRE	Partidul Popular Conservator din Estonia
FBCS	Fracțiunea Blocului Comuniștilor și Socialiștilor
HIV	virusul imunodeficienței umane
IGP	Inspectoratul General al Poliției
LGBTQI	lesbiene, gay, bisexuali, transsexuali, queer și intersex
MJ	Ministerul Justiției
OAP	Oficiul Avocatului Poporului
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
PCCOCS	Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale
PG	Procuratura Generală
PIDCP	Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice
PSRM	Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
SIDA	sindromul imunodeficienței umane dobândite
SIIL	Statul Islamic din Irak și Levant
SIS	Serviciul de Informații și Securitate

INTRODUCERE

Datele monitorizărilor realizate de Asociația „Promo-LEX”, în ultimii trei ani, au arătat că dinamica discursului de ură crește în funcție de contextul social, politic, economic etc., existent la un moment dat în societate.

În lipsa unui cadru legal complet, precum și a mecanismelor care ar fi permis prevenirea și sancționarea eficientă a acestui tip de discurs, la 24 februarie 2022, noul context regional și național modelat de războiul din Ucraina și urmat de valul de refugiați a reprezentat o „sursă” cu potențial imens de generare și răspândire a discursului de ură.

Astfel, monitorizarea și analiza discursului de ură și a instigării la discriminare și violență, inclusiv prin utilizarea propagandei de război, s-au impus ca o condiție importantă pentru a asigura fundamentul necesar, statistic și factologic, în procesul de prevenire și combatere a acestui fenomen în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova, precum și în mediul online.

La 24 februarie 2022, Parlamentul Republicii Moldova¹ a declarat stare de urgență pe întregul teritoriu al Republicii Moldova pentru o perioadă de 60 de zile. Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a devenit, astfel, organul responsabil de luarea măsurilor, inclusiv pentru prevenirea răspândirii discursului de ură și a propagandei de război.

Raportul de monitorizare este structurat în patru capitole. *Primul capitol* prezintă principalele definiții și reglementări la nivel internațional și național ale conceptului de „propagandă de război”. Necesitatea înțelegerii acestui concept a fost determinată de faptul că discursul de ură și instigare la violență sunt parte inerentă a acestuia.

Capitolul II aduce în atenție principalele evoluții din punct de vedere legislativ în domeniul nediscriminării, precum și în domeniul prevenirii propagandei de război. Adoptarea în lectură finală a proiectului de lege nr. 301 privind reglementarea infracțiunilor motivate de prejudecată este una dintre cele mai importante evoluții legislative.

Capitolul III al acestui raport include date cu privire la modul de reacție al autorităților la discursul de ură și/sau propaganda de război, inclusiv în contextul declarării stării de urgență pe teritoriul Republicii Moldova.

Capitolul IV prezintă atât date cantitative cu privire la cazurile de discurs de ură identificate în contextul războiului din Ucraina, cât și date calitative cu privire la formele pe care le-a luat acest tip de discurs în spațiul public, în mass-media și în mediul online. Capitolul conține exemple de discurs de ură și atrage atenția asupra impactului aplicațiilor mobile pentru amplificarea discursurilor de ură și a propagandei de război în rândul utilizatorilor din Republica Moldova.

1. Parlamentul Republicii Moldova, [Hotărârea nr. 41](#) din 22 februarie 2022 privind declararea stării de urgență.

Constatările raportului de monitorizare vor contribui la înțelegerea actualității problemei discursului de ură și instigare la discriminare, precum și a pericolului social pe care îl prezintă pentru societatea din Republica Moldova, dar și pentru persoane care au nevoie de protecție umanitară, refugiați, solicitanți de azil, persoane care se asociază cu acestea etc. Recomandările formulate reprezintă acțiunile care ar fi bine să fie realizate în perioada imediat următoare și pe termen mediu, de către autorități și alți actori relevanți în vederea prevenirii și combaterii discursului de ură și a propagandei de război, precum și a asigurării protecției victimelor acestui tip de discurs.

METODOLOGIE

Raportul analizează datele calitative și cantitative obținute în cadrul unui efort de monitorizare, realizat de Asociația „Promo-LEX” în cadrul programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Metodologia de monitorizare include evoluțiile legislative în domeniul nediscriminării, al libertății de exprimare și al discursului de ură care au fost înregistrate în perioada dintre Raportul pentru anul 2021² și prezenta cercetare, reacția autorităților la cazurile de propagandă a războiului, discurs de ură și instigare la discriminare și analiza manifestării acestui tip de discurs în spațiul public, în mass-media și în mediul online.

Scopul monitorizării: Analiza și evaluarea gradului de utilizare a discursului de ură și instigare la discriminare în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova, precum și în mediul online, în perioada stării de urgență instituită prin hotărârea Parlamentului în contextul războiului Federației Ruse împotriva Ucrainei, precum și a modului de reacție și de sancționare de către autorități a acestui tip de discurs.

Pentru analiza activității autorităților și organelor de drept au fost solicitate informațiile de rigoare prin intermediul cererilor de acces la informație depuse la Oficiul Avocatului Poporului (OAP), Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (CPEDA), Consiliul Audiovizualului (CA), Inspectoratul General al Poliției (IGP) și Procuratura Generală (PG).

Dinamica și intensitatea discursului de ură au fost analizate pe baza informațiilor colectate în cadrul procesului de monitorizare în spațiul public, în mass-media din Republica Moldova, precum și în mediul online.

Perioada de monitorizare: 24.02.2022 – 24.04.2022

Monitorizarea a fost realizată de către trei monitori. Cazurile identificate au fost raportate în baza chestionarelor de monitorizare. Chestionarele cuprind o serie de categorii necesare pentru măsurarea și analiza datelor generale, cum ar fi: data publicării cazurilor raportate, categoria de surse, autorii care au generat discursul de ură ș.a.

Chestionarul cuprinde și rubrici relevante pentru analiza nemijlocită a modului de manifestare a discriminării și intoleranței, cum ar fi: criteriul discriminării, sexul și vârsta autorilor discursului de ură și intoleranței, grupurile afectate, comentarii care instigă la ură ș.a. Chestionarul include și rubrici pentru analiza cantitativă a unor date, cum ar fi: numărul total de distribuiri și vizualizări ale cazurilor raportate și numărul de preluări ale acestor cazuri în alte surse mass-media.

2. Asociația Promo-LEX. [Raport de monitorizare](#) „Discursul de ură și instigare la discriminare în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova în cadrul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021”. 2021.

Obiectul monitorizării: Sursele mass-media din spațiul online, TV, rețele de socializare, platforme cibernetice de stocare și distribuire a informațiilor, aplicații mobile, declarații publice ale actorilor politici, liderilor de opinie etc.

Strategia de selectare a surselor de monitorizat: *Sursele media* au fost selectate pe baza indicatorilor de audiență și a studiilor de măsurare a traficului pe internet, a sondajelor realizate de companiile sociologice, precum și a acoperirii geografice. *Actorii politici* au fost selectați în baza studiilor și sondajelor sociologice cu privire la încrederea publicului, precum și în funcție de prezența mediatică a acestora și a datelor publice privind notorietatea lor, dar și a datelor monitorizărilor anterioare realizate de Asociația „Promo-LEX”. *Sursele de Telegram* au fost selectate în baza datelor publice cu privire la răspândirea mesajelor false în această aplicație și numărul de urmăritori. *Aplicația TikTok* a fost monitorizată în baza unei liste de cuvinte utilizate pentru etichetarea „subiectelor de interes” cu conținut creat și distribuit din Republica Moldova sau de consumatori ce provin din Republica Moldova.

MASS-MEDIA ONLINE	TV	POLITICENI	TELEGRAM
<ol style="list-style-type: none"> 1. www.stiri.md 2. www.kp.md 3. www.telegraph.md 4. www.tv8.md 5. www.publika.md 6. www.gagauzinfo.md 7. www.nokta.md 8. www.nordnews.md 9. www.esp.md 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jurnal TV/wwwjurnal.md 2. Pro TV/www.protv.md 3. Prime TV/www.primelestiri.md 4. RTR Moldova/www.rtr.md 5. NTV Moldova/www.ntv.md 6. Primul în Moldova/www.primul.md 7. Canal 2/www.canal2.md 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Igor Dodon 2. Maia Sandu 3. Bogdan Țirdea 4. Ilan Șor 5. Ion Ceban 6. Vladimir Voronin 7. Vladimir Odnostalko 	<ol style="list-style-type: none"> 1. @Kpmd 2. @Mamaligasitokana 3. @Bloknotmoldova 4. @Rusputnikmd 5. @Mdsputnikmd 6. @Bazarpolitik

Lista cuvintelor utilizate pentru monitorizarea TikTok: ucraineni, Ucraina, refugiați, Moldova, ură, discriminare, vinovați, naziști, fasciști, genocid, alungați, plecați, săraci, securitate, încălcări, probleme, virus, atac, evrei, locuri de muncă, terorism, mizerie. Monitorizarea *TikTok* s-a realizat atât în limba română, cât și în limba rusă.

Abordarea teoretică și practică: Pentru analiza și interpretarea datelor a fost utilizată în continuare abordarea extinsă a conceptului de discurs de ură, care include definiții juridice din legislația națională și internațională, dar și concepte conexe, precum propaganda de război, instigare la discriminare, discurs sexist, homofob, rasist, xenofob, incitare la violență, amenințare, susținerea ideologiilor bazate pe superioritatea unui grup, defăimarea și insulta publică bazate pe deprecierea sau denigrarea unui grup și promovarea publică a intoleranței.

NOTĂ: În vederea uniformizării limbajului, raportul operează cu noțiunea generică de discurs de ură, care include următoarele forme și noțiuni conexe și derivate, precum incitare la violență, amenințare, instigare la discriminare, discurs rasist, antisemit, homofob, xenofob, sexist și infracțiuni motivate de prejudecată.

1 PROPAGAREA RĂZBOIULUI ȘI A URII. DEFINIȚII ȘI REGLEMENTĂRI

La nivel internațional, prin Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (PIDCP), este recunoscut faptul că promovarea războiului, incitarea la ură, discriminare și violență pe motive de naționalitate, „rasă” sau religie au ca rezultat violarea „demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile”³.

REGLEMENTĂRI LA NIVEL INTERNAȚIONAL

La nivel internațional nu există o definiție unanim acceptată pentru noțiunea de „discurs care incită la ură”⁴ și, așa cum atrage atenția organizația „Article 19”, nici pentru noțiunea de „propagandă de război”⁵.

Cu toate acestea, amintim că în 1950, Adunarea Generală a Națiunilor Unite⁶, prin Rezoluția nr. A/RES/381, a definit noțiunea de „*propagandă împotriva păcii*”, care trebuie să includă următoarele acțiuni:

1. incitarea la conflicte sau acte de agresiune;
2. măsuri care tind să izoleze popoarele de orice contact cu lumea exterioară, prin împiedicarea presei, radioului și a altor mijloace de comunicare de a raporta evenimente internaționale, împiedicând astfel înțelegerea reciprocă între popoare;
3. măsuri care tind să reducă la tăcere sau să denatureze activitățile Națiunilor Unite în favoarea păcii sau să împiedice popoarele lor să cunoască punctele de vedere ale altor state membre.

Ulterior, o claritate în acest sens a fost dată de Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice⁷ și de Comentariul General nr. 11⁸ al Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului.

Pe de o parte, PIDCP stabilește, prin articolul 20, următoarele:

(1.) Orice propagandă în favoarea războiului este interzisă prin lege.

3. [Convenția Internațională privind Drepturile Civile și Politice](#) adoptată și deschisă spre semnare, ratificare și aderare prin Rezoluția nr. 2200A (XXI) a ONU din 16 decembrie 1966, intrată în vigoare la 23 martie 1976.

4. Asociația Promo-LEX, [Raport de monitorizare](#) „Discursul de ură și instigare la discriminare în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova”. 2018, a se vedea Capitolul 3. Discursul de ură. Evoluția conceptului și reglementări juridice, pag. 11.

5. Article 19. Întâlnirea dintre experți cu privire la [relația dintre articolul 19 și articolul 20 ale CIDCP: Libertatea de exprimare și Incitarea la discriminare, ostilitate sau violență](#). UN UCHR, 2-3 octombrie 2008, pag. 6.

6. Adunarea Generală a Națiunilor Unite, [Rezoluția nr. A/RES/381](#) privind condamnarea propagandei împotriva păcii, 17 noiembrie 1950.

7. [Convenția Internațională privind Drepturile Civile și Politice](#) adoptată și deschisă spre semnare, ratificare și aderare prin Rezoluția nr. 2200A (XXI) a ONU din 16 decembrie 1966, intrată în vigoare la 23 martie 1976.

8. Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului, [Comentariul General nr. 11](#): Interzicerea propagandei pentru război și incitare la ură națională, rasială sau religioasă [art. 20] 29/07/1983. CIDCP. Comentariul General nr. 11 (Comentarii generale).

(2.) Orice îndemn la ură națională, rasială sau religioasă care constituie o incitare la discriminare, la ostilitate sau la violență este interzisă prin lege.

Pe de altă parte, Comentariul General nr. 11 specifică faptul că interdicția de la alineatul (1), articolul 20 al PIDCP:

„se extinde la toate formele de propagandă care amenință sau are ca rezultat un act de agresiune sau de încălcare a păcii contrar Cartei Națiunilor Unite”.

În același timp, Comentariul General nr. 11 clarifică faptul că prevederea alineatului (2) al articolului 20 din PIDCP este îndreptată împotriva

„oricărei promovări a urii naționale, rasiale sau religioase care constituie incitare la discriminare, ostilitate sau violență, indiferent dacă o astfel de propagandă sau promovare are scopuri interne sau externe statului în cauză”.

Înaltul Comisar ONU pentru Drepturile Omului atrage atenția asupra faptului că art. 20, alin. (1) din PIDCP „nu interzice promovarea dreptului suveran la autoapărare sau a dreptului popoarelor la autodeterminare și independență în conformitate cu Carta Națiunilor Unite”.

În același timp, Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială⁹ (CIEFDR), prin articolul 4, interzice orice propagandă inspirată din idei sau teorii bazate pe superioritatea unei „rase”, a unui grup etnic sau național, inclusiv cea care emană de la autoritățile publice:

„Statele părți condamnă orice propagandă și orice organizații care se inspiră din idei sau teorii bazate pe superioritatea unei rase sau unui grup de persoane de o anumită culoare sau de o anumită origine etnică, sau care pretind să justifice sau să încurajeze orice formă de ură și de discriminare rasială (...).”

„(c) Statele părți se angajează (...) să nu permită autorităților publice sau instituțiilor publice, naționale sau locale, să incite la discriminare rasială sau s-o încurajeze.”

În vederea asigurării respectării dreptului la libertatea de exprimare, prin articolul 19, alineatul (3), PIDCP stabilește faptul că exercitarea libertății de exprimare comportă obligații și responsabilități speciale, iar „în consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare pentru: 1. respectarea drepturilor sau reputației altora și 2. apărarea securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice”.

9. [Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială](#), adoptată și deschisă spre semnare, ratificare și aderare prin Rezoluția nr. 2106 (XX) a ONU din 21 decembrie 1965, intrată în vigoare la 4 ianuarie 1969.

Prin Actul final de la Helsinki¹⁰, care a pus bazele Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), statele participante s-au angajat să promoveze în relațiile lor:

„un climat de încredere și respect în rândul popoarelor, în concordanță cu datoria lor de a se abține de la propaganda pentru războaie de agresiune sau pentru orice amenințare sau folosire a forței în contradicție cu scopurile Națiunilor Unite și cu Declarația privind principiile care ghidează relațiile dintre statele participante, împotriva altui stat participant”.

În 2016, în cadrul unei întâlniri a experților cu tema „Propaganda războiului și a urii și libertatea presei”, organizată de OSCE, s-a atras atenția asupra faptului că în vederea înțelegerii noțiunii de „propagandă de război” trebuie să se țină cont de faptul că „campaniile de dezinformare fac parte din toate războaiele”¹¹, precum și că acest fenomen include și „formarea unei mentalități «corecte» față de război prin dezumanizarea inamicului, ceea ce poate constitui un discurs instigator la ură”¹².

REGLEMENTĂRI LA NIVEL NAȚIONAL

La nivel național, **Constituția Republicii Moldova**¹³, prin articolul 32, „Libertatea opiniei și a exprimării”, alineatul (3), interzice îndemnul la război:

„Sînt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional”.

În raportul de monitorizare din 2018¹⁴, Promo-LEX a atras atenția asupra faptului că reglementarea este deficientă, întrucât îmbină concepte diferite ca esență: a) manifestări exprimate la adresa statului și integrității acestuia; și b) manifestări exprimate la adresa unor grupuri de oameni.

Legea nr. 54 privind contracararea activității extremiste¹⁵ definește noțiunea de extremism ca fiind, printre altele,

„propagarea exclusivismului, superiorității sau a inferiorității cetățenilor după criteriul atitudinii lor față de religie sau după criteriul rasei, naționalității, originii etnice, limbii, religiei, sexului, opiniei, apartenenței politice, averii sau originii sociale”.

10. [Conferința privind Securitatea și Cooperarea în Europa](#), Actul final, Helsinki, 1975.

11. Biroul Reprezentantului OSCE pentru libertatea presei, [Propaganda războiului și a urii și libertatea presei](#), 12 februarie 2016, Viena.

12. *Ibidem*.

13. [Constituția](#) Republicii Moldova.

14. Asociația Promo-LEX, [Raport de monitorizare](#) „Discursul de ură și instigare la discriminare în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova”, 2018, a se vedea Capitolul 3, „Discursul de ură. Evoluția conceptului și reglementări juridice”, pag. 20.

15. [Legea nr. 54](#) privind contracararea activității extremiste din 21.02.2003.

Aceeași lege include și prevederi ce interzic atributele și simbolurile utilizate în contextul „*unor acțiuni de agresiune militară, crime de război sau crime împotriva umanității, precum și al propagandei sau glorificării acestor acțiuni*” (modificări incluse odată cu adoptarea proiectului de lege nr. 102 – a se vedea capitolul nr. 2 „Evoluții la nivel național”).

Codul penal al Republicii Moldova¹⁶ (CP), prin articolul 140, interzice propaganda de război și stabilește sancțiuni atât pentru persoane fizice, cât și pentru persoane cu funcție de demnitate publică:

„propaganda războiului, răspândirea de informații tendențioase ori inventate, instigatoare la război sau orice alte acțiuni orientate spre declanșarea unui război, săvârșite verbal, în scris, prin intermediul radioului, televiziunii, cinematografului sau prin alte mijloace”.

De asemenea, CP interzice și sancționează, conform articolului 176¹, alineatul (5):

„promovarea ideologiei fasciste, rasiste ori xenofobe sau promovarea cultului persoanelor condamnate definitiv, de către o instanță națională sau internațională, pentru comiterea infracțiunilor contra păcii și securității omenirii sau pentru crime de război și crime contra umanității, prin propagandă, săvârșită prin orice mijloace, în public”.

Reglementarea juridică a propagandei de război poate să difere de la o țară la alta, însă aceasta poate fi analizată împreună cu prevederile ce se referă la discursul care incită la ură și violență și care trebuie să întrunească o serie de condiții riguroase pentru a putea fi considerat o încălcare a legii și pentru a fi sancționat.

16. [Codul penal](#) al Republicii Moldova.

2 EVOLUȚII LA NIVEL NAȚIONAL

Din anul 2021, când Asociația „Promo-LEX” a publicat ultimul raport de monitorizare (vezi nota de subsol 2) și până în momentul elaborării acestei cercetări, la nivel național au fost adoptate mai multe modificări legislative care au vizat reglementarea infracțiunilor motivate de prejudecată și utilizarea simbolurilor și atributelor în contextul agresiunilor militare. De asemenea, au fost propuse modificări în vederea reglementării spațiului informațional, dar care, acceptate în varianta propusă, ar putea duce la violarea dreptului la libertatea de exprimare.

REGLEMENTAREA UTILIZĂRII SIMBOLURILOR ȘI ATRIBUTELOR

În ianuarie 2022, în Parlament a fost înregistrat proiectul de lege nr. 102¹⁷ privind modificarea Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 (art. 18, 19, 20 ș.a.) (*în continuare, proiectul de lege nr. 102*). Acesta a fost votat în trei lecturi, lectura a I-a (24.03.2022), lectura a II-a (07.04.2022) și lectura a III-a (14.04.2022) și a fost promulgat de către Președinta Republicii Moldova, Maia Sandu, pe data de 19.04.2022¹⁸.

Proiectul de lege nr. 102 a inclus o serie de amendamente la Legea nr. 54/2008 privind contracararea activității extremiste și la Codul contravențional al Republicii Moldova (CC).

LEGEA nr. 54/2008

Modificările aduse Legii nr. 54/2008 au vizat, în special, completarea listei contextelor care pot genera confecționarea și răspândirea unor simboluri sau atribute, și anume: *„acțiuni de agresiune militară, crime de război sau crime împotriva umanității, precum și al propagandei sau glorificării acestor acțiuni”*.

Astfel, la articolul 1 din Legea nr. 54/2008, definiția pentru „activitate extremistă” a fost completată cu **litera b)**, având următorul conținut:

- a.) „etalarea, confecționarea, răspândirea, precum și deținerea în vederea difuzării publice a:
- atributelor ori simbolurilor fasciste;
 - atributelor ori simbolurilor național-socialiste (naziste);

17. Parlamentul Republicii Moldova, [Proiectul de lege nr. 102](#) privind modificarea Codului contravențional al RM nr. 2018/2008.

18. Președinția Republicii Moldova, [Decret nr. 431-IX](#) privind promulgarea Legii pentru modificarea unor acte normative.

- atributelor ori simbolurilor unei organizații extremiste;
- atributelor ori simbolurilor general cunoscute ce sunt utilizate în contextul unor acțiuni de agresiune militară, crime de război sau crime împotriva umanității, precum și al propagandei sau glorificării acestor acțiuni;
- atributelor ori simbolurilor create prin stilizarea atributelor ori simbolurilor fasciste, național-socialiste (naziste), ale unei organizații extremiste sau a atributelor ori simbolurilor general cunoscute ce sunt utilizate în contextul unor acțiuni de agresiune militară, crime de război sau crime împotriva umanității, precum și al propagandei sau glorificării acestor acțiuni, și care pot fi confundate cu acestea”.

Modificarea a inclus și o excepție nouă pentru prevederile de la lit. b):

„nu constituie atribute și simboluri general cunoscute ce sunt utilizate în contextul unor acțiuni de agresiune militară, crime de război sau crime împotriva umanității, precum și al propagandei sau glorificării acestor acțiuni, benzile și panglicile ce sunt parte componentă a însemnelor, a medaliilor și a ordenelor acordate persoanelor pentru participarea la cel de-al Doilea Război Mondial”.

CODUL CONTRAVENȚIONAL

Codul contravențional a fost completat cu o normă nouă, **articolul 365⁵**: „Încălcarea drepturilor cetățenilor prin răspândirea atributelor și simbolurilor general cunoscute ce sunt utilizate în contextul unor acțiuni de agresiune militară, crime de război sau crime împotriva umanității, precum și al propagandei sau glorificării acestor acțiuni”. Acest articol stabilește sancțiunea pentru etalarea, confecționarea, răspândirea, precum și deținerea în vederea difuzării publice a atributelor și simbolurilor prevăzute la articolul 1, litera b), Legea nr. 54/2008.

„Confecționarea, vânzarea, răspândirea, deținerea în vederea răspândirii și utilizarea în public a atributelor și simbolurilor general cunoscute ce sunt utilizate în contextul unor acțiuni de agresiune militară, crime de război sau crime împotriva umanității, precum și al propagandei sau glorificării acestor acțiuni,

se sancționează cu amendă de la 90 la 180 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 30 la 60 de ore, cu amendă de la 180 la 360 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 360 la 600 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.”

REGLEMENTAREA INFRAȚIUNILOR MOTIVATE DE PREJUDECATĂ

Pe data de 21 aprilie 2022, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat în lectură finală¹⁹ proiectul de lege nr. 301 din 01.07.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative privind reglementarea infracțiunilor motivate de prejudecată²⁰, varianta comasată cu proiectul nr. 277 din 20.06.2016 (*în continuare, proiectul de lege nr. 301*).

În anul 2019, proiectul de lege a fost revizuit de Ministerul Justiției²¹ (MJ), iar acesta a inclus o serie de amendamente legislative la CP și CC. Varianta finală a proiectului de lege nr. 301 votată în lectură finală și publicată pe pagina web a Parlamentului a inclus următoarele modificări:

CODUL PENAL

CP a fost completat cu un articol nou, **articolul 134²¹: Motive de prejudecată**, care înlocuiește sintagma „*din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă*” și care are următorul conținut:

„Articolul 134²¹. Motive de prejudecată

- (1.) Prin motive de prejudecată se înțeleg idei preconceptuate ale făptuitorului bazate pe considerente de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dizabilitate, orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, stare civilă, indiferent dacă fapta este comisă în privința persoanei care posedă astfel de caracteristici protejate, în privința bunurilor acesteia ori asociate cu aceasta sau în privința persoanei care acordă suport persoanelor ce posedă astfel de caracteristici protejate ori se asociază cu acestea, această asociere fiind una reală sau percepută ca fiind reală.
- (2.) Prezența în profilul victimei a anumitor caracteristici protejate nu va constitui în sine o bază suficientă pentru a concluda că s-a comis o infracțiune motivată de prejudecată.
- (3.) Se consideră că infracțiunea s-a comis din motive de prejudecată indiferent de faptul dacă făptuitorul s-a condus integral sau doar parțial de astfel de motive, fiind prezente și alte motive.”

De asemenea, un articol nou, articolul 134²²: **Persoană cu dizabilități**, inclus în CP, va avea următorul cuprins:

„Articolul 134²². Persoană cu dizabilități

Prin persoană cu dizabilități se înțelege persoana definită astfel în Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.”

19. Parlamentul Republicii Moldova. [Sedința de plen](#) din 21.04.2022.

20. Parlamentul Republicii Moldova. [Proiectul de lege nr. 301](#) cu privire la reglementarea infracțiunilor motivate de prejudecată.

21. Asociația Promo-LEX. [Raport de monitorizare](#) „Discursul de ură și instigare la discriminare în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova”. 2019/2, pag. 8.

O altă modificare importantă în CP se referă la interzicerea propagandei genocidului sau a infracțiunilor împotriva umanității, introdusă prin articolul 135², care va avea următorul conținut:

„Articolul 135². Propaganda genocidului sau a infracțiunilor împotriva umanității.

(1.) Propaganda genocidului sau a infracțiunilor împotriva umanității, adică răspândirea publică a informației, inclusiv prin intermediul unui sistem informatic, sau orice alte acțiuni publice orientate spre negarea totală sau parțială, încuviințarea ori justificarea infracțiunilor de genocid sau a infracțiunilor împotriva umanității, recunoscute printr-o hotărâre a unui tribunal internațional înființat prin instrumente internaționale și a cărui competență este recunoscută de către Republica Moldova, făcută într-o manieră care poate provoca comiterea unor infracțiuni cu aplicarea violenței, se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 1000 de unități convenționale sau cu închisoare de la 1 la 3 ani aplicată persoanei fizice, persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 2000 la 5000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani sau culichidarea ei.

(2.) Nu se consideră propagandă a genocidului ori a infracțiunilor împotriva umanității fapta săvârșită în cadrul activității de cercetare științifică obiectivă și prezentarea argumentelor factuale în scopul dezbaterii științifice sau exprimării artistice.”

Articolul 346 „Incitare la acțiuni violente pe motive de prejudecată” a fost revizuit față de varianta propusă de MJ, în anul 2019, și va avea următorul cuprins:

„Articolul 346. Instigarea la acțiuni violente pe motive de prejudecată
Instigarea la ură sau violență, manifestată prin îndemnuri publice, diseminare a informației sau alte forme de informare a publicului, inclusiv prin intermediul mass-mediei, în formă scrisă, desen sau imagine, sau prin intermediul unui sistem informatic, împotriva unei categorii de persoane pe motive de prejudecată

se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 600 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 1 an la 3 ani.”

De asemenea, a fost exclus alineatul 2, care stabilea o excepție de la aplicarea normei de bază:

„(2) Nu se consideră incitare la acțiuni violente pe motive de prejudecată acțiunile făcute ca parte a unui discurs sau a dezbaterilor publice cu o justificare rezonabilă și obiectivă privind probleme de religie, educație, cercetare științifică obiectivă, politice sau alte chestiuni de interes public, inclusiv în contextul protestelor pașnice”.

CODUL CONTRAVENȚIONAL

Definirea „**Motive de prejudecată**” în CC va avea următorul cuprins:

„**Articolul 46**”³. Motive de prejudecată

- (1.) Prin motive de prejudecată se înțeleg idei preconcepute ale făptuitorului bazate pe considerente de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dizabilitate, orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, stare civilă, indiferent dacă fapta este comisă în privința persoanei care posedă astfel de caracteristici protejate, în privința bunurilor acesteia ori asociate cu aceasta sau în privința persoanei care acordă suport persoanelor ce posedă astfel de caracteristici protejate ori se asociază cu acestea, această asociere fiind una reală sau percepută ca fiind reală.
- (2.) Prezența în profilul victimei a anumitor caracteristici protejate nu va constitui în sine o bază suficientă pentru a concluda că s-a comis o infracțiune motivată de prejudecată.
- (3.) Se consideră că infracțiunea s-a comis din motive de prejudecată indiferent de faptul dacă făptuitorul s-a condus integral sau doar parțial de astfel de motive, fiind prezente și alte motive.”

De asemenea, legiuitorul a inclus o nouă normă în CC, **Articolul 70**¹. „**Instigare la discriminare**” cu următorul cuprins:

„**Articolul 70**”¹. Instigare la discriminare

- (1.) Acțiunile intenționate, îndemnurile publice, diseminarea informației sau alte forme de informare a publicului, inclusiv prin intermediul mass-mediei, în formă scrisă, desen sau imagine, sau prin intermediul unui sistem informatic, îndreptate spre instigare la discriminare pe motive de prejudecată se sancționează cu amendă de la 20 la 80 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, de la 120 la 210 unități convenționale persoanei cu funcție de răspundere.”
- (2.) Nu se consideră instigare la acțiuni de discriminare pe motive de prejudecată acțiunile făcute ca parte a unui discurs sau a dezbaterilor publice cu o justificare rezonabilă și obiectivă privind probleme de religie, educație, cercetare științifică obiectivă, inclusiv în contextul evenimentelor sau acțiunilor artistice.”

REGLEMENTAREA SPAȚIULUI INFORMAȚIONAL

În perioada de monitorizare, în Parlamentul Republicii Moldova a fost înregistrat proiectul de lege nr. 123 pentru modificarea unor acte normative²² (*în continuare*,

22. Parlamentul Republicii Moldova, [Proiectul de lege nr. 123](#) cu privire la modificarea unor acte normative.

proiectul de lege nr. 123). În lipsa unor consultări publice, precum și în lipsa avizului Guvernului, dar și ale altor instituții vizate, proiectul de lege nr. 123, înregistrat pe data de 05.04.2022, a fost votat în prima lectură pe data de 07.04.2022.

Proiectul de lege nr. 123 presupune definirea unor noțiuni precum „dezinformare”, „informații false” și „informații ce afectează securitatea spațiului informațional public”, ajustarea sancțiunilor administrative, contravenționale, dar și stabilirea altor norme legale.

LEGEA nr. 64/2010

Proiectul de lege nr. 123 propune includerea mai multor definiții, inclusiv definirea noțiunii de „**informații false**”, după cum urmează:

„informație falsă – informație nejustificată de interesul public, expusă astfel (amestec de fapte, opinii, imagini reale sau ireale, adevărate, parțial adevărate sau neadevărate, scoase din context sau plasate în alt context etc.), încât semnificația ei inițială, intenționat sau neintenționat, este distorsionată și poate provoca înșelăciune”.

Această definiție este propusă în ciuda faptului că Legea nr. 64 definește deja sintagma „ *judecată de valoare fără substrat factologic*”²³, iar introducerea definiției anterior menționate va crea o confuzie în relațiile private, scopul legii fiind de „*a garanta exercitarea dreptului la libera exprimare, precum și un echilibru între asigurarea dreptului la libera exprimare și apărarea onoarei, demnității, reputației profesionale și vieții private și de familie ale persoanei*”.

O altă definiție propusă în proiectul de lege nr. 123 se referă la „**informația ce afectează securitatea spațiului informațional public**”, care are următorul conținut:

„informație ce afectează securitatea spațiului informațional public – informațiile false în stare să genereze panică, tensiuni ori conflicte sociale, conflicte militare, dezastre tehnogene, catastrofe umanitare sau altele asemenea. Asemenea informații sunt cele care:

- incită la ură sau violență;
- justifică sau promovează agresiunea militară, agresiunea de tip hibrid sau elemente ale acesteia;
- provin de la autoritățile publice din state aflate în conflicte militare declarate/recunoscute drept state-agresoare;
- justifică sau promovează terorismul;
- justifică, promovează sau glorifică regimurile dictatoriale;
- sunt ostile valorilor și proceselor democratice;
- pun în pericol bunuri publice, precum regimul democratic, securitatea națională, coeziunea socială, siguranța publică, sănătatea publică, echilibrul ecologic și altele asemenea;

23. [Legea nr. 64/2010](#), articolul 2. „*judecată de valoare fără substrat factologic – judecată de valoare care se bazează pe fapte care nu au avut loc sau pe fapte care au avut loc, dar a căror expunere este denaturată până la falsitate*”.

- prin volumul și zona de răspândire instituie prevalarea unei ideologii în raport cu alte ideologii;
- contravin dispozițiilor organelor abilitate de gestionarea situațiilor excepționale, de asediu sau de război pe parcursul situațiilor decretate”.

Încadrarea informațiilor care „sunt ostile valorilor și proceselor democratice”, „pun în pericol bunuri publice, precum regimul democratic, securitatea națională, coeziunea socială, siguranța publică, sănătatea publică, echilibrul ecologic și altele asemenea” sau care „prin volumul și zona de răspândire instituie prevalarea unei ideologii în raport cu alte ideologii” este exagerată și periculoasă. În același timp, exprimarea „în stare să genereze panică, tensiuni ori conflicte militare” este o noțiune prea generală și neclară²⁴.

CODUL SERVICIILOR MEDIA AUDIOVIZUALE

Una dintre modificările propuse la Codul serviciilor media audiovizuale (CSMA) se referă la definirea noțiunii de „**dezinformare**”, după cum urmează:

„dezinformare – răspândire de informații false sau înșelătoare (reflectate distorsionat, cu conținut fabricat, exagerat, scoase din context sau plasate într-un alt context, opinii (interesate) preluate și transformate în informații valide cu argumentare tendențioasă etc.), care sunt create, prezentate și diseminate pentru a obține un câștig economic, a induce publicul în eroare în mod deliberat sau pentru a provoca un prejudiciu public, precum și propagandă ostilă valorilor democratice și informațiile false care presupun amenințări aduse proceselor democratice, politice sau de elaborare a politicilor, ori amenințări aduse bunurilor publice precum securitatea informațională a Republicii Moldova, sănătatea cetățenilor, mediul etc.”.

Definiția conține mai multe expresii vagi („propagandă ostilă valorilor democratice și informațiile false care presupun amenințări aduse proceselor democratice, politice sau de elaborare a politicilor”) care pot reprezenta un risc pentru interpretarea eronată și ingerința în libertatea de exprimare. În același timp, la nivel internațional, prin Declarația comună²⁵ privind libertatea de exprimare, „fake news”, dezinformare și propagandă, organizațiile semnatare au atras atenția că „*interdicțiile generale privind difuzarea de informații bazate pe idei vagi și ambigue, inclusiv «știri false» sau «informații neobiective», sunt incompatibile cu standardele internaționale privind restricțiile referitoare la libertatea de exprimare*”.

Proiectul de lege nr. 123 a fost supus consultărilor publice²⁶, Președinta Comisiei parlamentare pentru cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media anunțând despre faptul că acesta va fi divizat în două proiecte distincte (combaterea dezinformării în spațiul public și, respectiv, combaterea dezinformării în mediul online). Până în momentul elaborării acestui raport, Comisia de profil nu a făcut public proiectul de lege nr. 123 care ar fi urmat a fi ajustat în urma consultărilor publice.

24. Asociația Promo-LEX, [Opinie cu privire la proiectul de lege nr. 123](#) pentru modificarea unor acte normative, votat în prima lectură de Parlamentul Republicii Moldova pe data de 7 aprilie 2022.

25. Raportorul special al Organizației Națiunilor Unite (ONU) pentru libertatea de opinie și de exprimare, reprezentantul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) pentru libertatea presei, Raportorul special al Organizației Statelor Americane (OEA) pentru libertatea de exprimare și Raportorul special al Comisiei Africane pentru Drepturile Omului și ale Popoarelor (ACHPR) pentru libertatea de exprimare și accesul la informații, [Declarația comună](#) privind libertatea de exprimare, „fake news”, dezinformare și propagandă, 2017.

26. Parlamentul Republicii Moldova, [Consultări publice](#) pe marginea proiectului de lege nr. 123 din 12.04.2022 și [Consultări publice](#) pe marginea proiectului de lege nr. 123 din 18.04.2022.

3 REACȚIA AUTORITĂȚILOR LA DISCURSUL DE URĂ ȘI PROPAGAREA RĂZBOIULUI

OFICIUL AVOCATULUI POPORULUI

Conform datelor²⁷ prezentate de Oficiul Avocatului Poporului²⁸ (OAP), în perioada 24 februarie – 24 aprilie 2022, Avocatul Poporului sau Avocatul Copilului nu au înregistrat cereri și nu s-au autosesizat din oficiu privind cazuri de discurs care incită la ură și/sau discriminare.

În contextul războiului din Ucraina, pe data de 04.03.2022, OAP și CPEDAЕ au îndemnat persoanele publice, politicienii și reprezentanții instituțiilor mass-media să se abțină de la utilizarea discursului xenofob, printr-un Apel public²⁹.

CONSILIUL PENTRU PREVENIREA ȘI ELIMINAREA DISCRIMINĂRII ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII

Conform datelor³⁰ prezentate de CPEDAЕ³¹, în perioada de monitorizare, Consiliul a înregistrat o singură sesizare din numele Direcției de Poliție a Municipiului Chișinău în care s-a făcut trimitere la pretinse instigări la discriminare, distribuite de www.ava.md și www.ava.tv. În momentul elaborării acestui raport, sesizarea era în proces de analiză.

CONSILIUL AUDIOVIZUALULUI

Conform datelor³² prezentate de către CA³³, în perioada 24 februarie – 24 aprilie 2022, autoritatea a dispus organizarea a trei monitorizări din oficiu. Una dintre acestea s-a referit la monitorizarea principalelor buletine informative difuzate în cadrul serviciilor de programe ale furnizorilor naționali de servicii media („Moldova-1”, „Moldova-2”, „Radio Moldova”, „Primul în Moldova”, „NTV Moldova”, „TVR Moldova”, „Prime”, „TV8”, „Publika TV”, „Canal 2”, „Canal 3”, „TV6”, „Jurnal TV” și „PRO TV Chișinău”), în contextul reflectării subiectului refugiaților din Ucraina în Republica

27. OAP, Scrisoarea nr. 12-10/117-919 din 10 mai 2022.

28. OAP, în baza art. 16, alin. (a), Legea nr. 52/2014, recepționează și examinează cererile cu privire la încălcarea drepturilor și libertăților omului și remite, în termenele stabilite, răspunsuri în scris în privința cererilor depuse.

29. OAP, CPEDAЕ, [Apel public](#) privind încetarea utilizării discursului xenofob, 04.03.2022.

30. CPEDAЕ, Scrisoarea nr. 04/717 din 27 aprilie 2022.

31. CPEDAЕ examinează faptele care se referă la promovarea intoleranței în spațiul public în baza articolului 2 al Legii nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității, care reglementează instigarea la discriminare. Art. 2 definește instigarea la discriminare ca fiind orice comportament prin care o persoană aplică presiuni sau afișează o conduită intenționată în scopul discriminării unei terțe persoane pe baza criteriilor stipulate de prezenta lege.

32. CA, Scrisoarea nr. 616 din 11 mai 2022.

33. CA are atribuții în domeniul prevenirii discursului care incită la ură și discriminare în spațiul audiovizual, conform art. 11 al CSMA. Art. 1 al CSMA definește discursul care incită la ură ca fiind mesaj care propagă, incită, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală (...).

Moldova, privind respectarea prevederilor art. 11, alin. (2), lit. a)³⁴, art. 13, alin. (1), lit. a)³⁵ și b)³⁶ și alin. (6), lit. b)³⁷ din CSMA, în perioada 14–20 martie 2022.

În urma monitorizării, CA nu a identificat cazuri de discurs care incită la ură sau instigare la discriminare îndreptate împotriva refugiaților din Ucraina și nu a aplicat sancțiuni conform art. 11, alin. (2), lit. a) sau art. 13, alin. (6), lit. b).

De asemenea, pe data de 14 martie 2022, CA a înregistrat o sesizare care a vizat un potențial caz de discurs care incită la ură și/sau discriminare în media audiovizuală. Sesizarea a vizat emisiunea „Настоящее время”, retransmisă de „TV 8” pe data de 11 martie 2022, și a fost depusă de către o persoană fizică. Conform petiționarului, în cadrul unui interviu – parte a emisiunii, ex-ministrul Afacerilor Interne al Ucrainei, Arsen Avakov, „a îndemnat la ură interetnică și uciderea unei anumite naționalități de oameni”.

CA a constatat, în Decizia nr. 117³⁸, că interviul s-a centrat asupra conflictului armat din Ucraina, iar prezentatoarea a solicitat opinia lui Avakov privind desfășurarea războiului, condițiile în care s-ar putea desfășura negocierile de pace și rolul Federației Ruse în implicarea în acest conflict. În opinia CA, declarațiile interviuatului nu pot fi calificate ca discurs de ură, întrucât nu au vizat un grup în baza unui criteriu protejat.

SERVICIUL DE INFORMAȚII ȘI SECURITATE

În perioada de monitorizare, Serviciul de Informații și Securitate (SIS), în baza prevederilor de la pct. 26 – 28 din Dispoziția nr. 1 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova³⁹ (CSE), a ordonat⁴⁰ furnizorilor de rețea și/ sau servicii de comunicații electronice blocarea a nouă site-uri care „promovează informații ce incită la ură și război”. Criteriile în baza cărora a avut loc monitorizarea paginilor web nu sunt cunoscute, iar astfel nu este clar dacă au fost respectate principiile proporționalității și necesității.

În același timp, pe data de 18.03.2022, directorul SIS a susținut o conferință de presă prin care a atras atenția cetățenilor Republicii Moldova asupra utilizării unor simboluri „ce pot provoca situații de conflict pe motive de ură ideologică politică și națională”⁴¹ și a îndemnat populația să informeze SIS despre cazurile de răspândire a mesajelor care incită la ură și război prin intermediul secțiunii create pe pagina web a instituției.

-
34. [Codul serviciilor media audiovizuale](#) art. 11. **Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, alin. (2)** „Sunt interzise programele audiovizuale: **lit. a)** susceptibile de a propaga, incita, promova sau justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală”.
35. *Idem* art. 13. **Asigurarea informării corecte, alin. (1)** „În virtutea dreptului fundamental la informare, furnizorii de servicii media trebuie să respecte următoarele exigente: lit. a) să asigure distincția clară între fapte și opinii”.
36. *Idem* art. 13, **alin. (1), lit. b)** „să informeze cu privire la un fapt sau un eveniment corect, iar informația să fie verificată și prezentată în mod imparțial și cu bună-credință”.
37. *Idem* art. 13, **alin. (6)** „În cadrul programelor audiovizuale de știri și de dezbateri, de informare în probleme de interes public, de natură politică, economică, socială sau culturală trebuie să fie respectate următoarele cerințe: **lit. b)** evitarea oricăror forme de discriminare”.
38. CA, [Decizia nr. 117](#) din 15.04.2022 cu privire la rezultatele monitorizării serviciului media audiovizual de televiziune TV 8, ca urmare a sesizărilor dnei Daria Racu și dlui Alexandru Butuc.
39. CSE, [Dispoziția nr. 1](#) din 24.02.2022.
40. SIS, [Ordinul nr. 13 din 24.02.2022](#), [Ordinul nr. 14 din 26.02.2022](#), [Ordinul nr. 16 din 28.02.2022](#), [Ordinul nr. 18 din 07.03.2022](#), [Ordinul nr. 20 din 10.03.2022](#) și [Ordinul nr. 22 din 15.03.2022](#) cu privire la sursele cu conținut online care promovează informații ce incită la ură și război în condițiile stării de urgență instituite prin Hotărârea Parlamentului nr. 41/2022.
41. Alexandr Esaulenco, director al SIS, [Briefing de presă](#) privind situația în domeniul asigurării securității informaționale a Republicii Moldova, 18.03.2022.

POLIȚIA REPUBLICII MOLDOVA

Conform datelor⁴² prezentate de Inspectoratul General al Poliției (IGP), în perioada 24 februarie – 24 aprilie 2022, nu au fost înregistrate plângeri/sesizări sau autosesizări cu privire la discursul care instigă la ură și discriminare, ceea ce înseamnă că nu au fost inițiate cauze penale în baza art. 140⁴³, 176⁴⁴ și 346⁴⁵ CP al Republicii Moldova sau cauze contravenționale în baza articolelor 54, alineat (2)⁴⁶ și 365³, alineat (2)⁴⁷ CC al Republicii Moldova.

În același timp, IGP a informat despre faptul că în perioada de referință au fost organizate și desfășurate 66 de întruniri publice cu privire la condamnarea războiului din Ucraina.

PROCURATURA GENERALĂ

Conform datelor⁴⁸ prezentate de Procuratura Generală (PG), în perioada de referință, au fost înregistrate 23 de sesizări/autosesizări privind discursul care instigă la ură și discriminare. Dintre acestea, 22 de sesizări/autosesizări țin de contextul războiului din Ucraina și au fost dispuse spre examinare procurorilor Procuraturii pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale (PCCOCS). În urma examinării, PCCOCS a pornit trei cauze penale în baza art. 140, alin. (1)⁴⁹ și art. 346⁵⁰ CP al Republicii Moldova. În același timp, PG a informat că procurorii examinează 19 denunțuri depuse de către cetățeni care reclamă elemente infracționale similare.

În perioada de monitorizare, nu au fost aplicate sancțiuni pentru cazurile de discurs de ură, însă observăm, pe de o parte, creșterea numărului de sesizări la adresa unor autorități cu responsabilități în domeniul prevenirii și combaterii discursului de ură (de exemplu, PG și CA), iar, pe de altă parte, aceste instituții au avut o atitudine proactivă și s-au autosesizat în vederea prevenirii acestui fenomen (de exemplu, monitorizări din oficiu).

Contextul războiului din Ucraina a determinat pentru prima oară, în ultimii trei ani, pornirea unor cauze penale privind propagarea războiului.

42. IGP. Scrisoarea nr. 34/17-3872 din 13.05.2022.

43. [Codul penal al Republicii Moldova](#), art. 140 „Propaganda războiului”, alin. (1) Propaganda războiului, răspândirea de informații tendențioase ori inventate, instigatoare la război sau orice alte acțiuni orientate spre declanșarea unui război, săvârșite verbal, în scris, prin intermediul radioului, televiziunii, cinematografului sau prin alte mijloace.

44. *Idem*, art. 176. Orice deosebire, excludere, restricție sau preferință în drepturi și în libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, orice susținere a comportamentului discriminatoriu în sfera politică, economică, socială, culturală și în alte sfere ale vieții, bazată pe criteriu de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vîrstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau pe orice alt criteriu: a) săvîrșită de o persoană cu funcție de răspundere; b) care a cauzat daune în proporții mari; c) săvîrșită prin amplasarea de mesaje și simboluri discriminatorii în locurile publice; d) săvîrșită în baza a două sau mai multe criterii; e) săvîrșită de două sau de mai multe persoane.

45. *Idem*, art. 346. Acțiunile intenționate îndreptate spre alăturarea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase, acțiunile intenționate, îndemnurile publice, inclusiv prin intermediul mass-media, scrise și electronice, îndreptate spre alăturarea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase, spre înjosirea onoarei și demnității naționale, precum și limitarea, directă sau indirectă, a drepturilor ori stabilirea de avantaje, directe sau indirecte, cetățenilor în funcție de apartenența lor națională, etnică, rasială sau religioasă.

46. [Codul contravențional al Republicii Moldova](#), art. 54 „Încălcarea legislației cu privire la cultele religioase”, alin. (2) Intoleranța confesională manifestată prin acte care stînjinesc liberul exercițiu al unui cult religios sau prin acțiuni de propagare a urii religioase.

47. *Idem*, art. 365/3 „Încălcarea regulilor de comportament al spectatorilor la competiții sportive oficiale desfășurate în incinta sălilor de sport sau pe stadioane”, alin. (2) Aruncarea asupra spectatorilor, sportivilor sau a forțelor de ordine, asupra bunurilor aflate în incinta sălilor de sport sau pe stadioane cu obiecte de orice fel, inclusiv substanțe chimice, ori deteriorarea bunurilor amplasate în sălile de sport sau pe stadioane.

48. PG. Scrisoarea nr. 8/1-13d/22-91 din 05.05.2022.

49. CP, art. 140. *Idem*.

50. CP, art. 346. *Idem*.

4 DISCURSUL DE URĂ ȘI ALTE FORME DE MANIFESTARE A INTOLERANȚEI

DATE GENERALE

În perioada 24 februarie – 24 aprilie 2022, au fost identificate și raportate cazuri care au luat forma exprimărilor verbale, opiniilor scrise, secvențelor video, simbolurilor, mesajelor publicate în rețelele sociale etc. și care au fost răspândite prin intermediul diferitor canale de comunicare.

NUMĂRUL DE CAZURI IDENTIFICATE

83

Cele 83 de cazuri identificate au fost distribuite de 117 ori de către 37 de surse (media online, TV, platforme informaționale și aplicații mobile). Cazurile se referă la mesaje de justificare și promovare a războiului, discurs xenofob, discurs instigator la discriminare și violență, precum și promovarea publică a stereotipurilor și prejudecăților etc.

NOTĂ: Numărul de 37 de surse nu reprezintă o listă exhaustivă a surselor care au distribuit discursul de ură. Tirile sau evenimentele publice de rezonanță sunt, de obicei, preluate de un număr mare de surse, în special media online, ceea ce presupune că numărul real ar putea fi mult mai mare.

CATEGORII GENERALE DE SURSE

MEDIA SCRISĂ ȘI ONLINE

APLICAȚII MOBILE

TV

REȚELE DE SOCIALIZARE

EVENIMENTE PUBLICE

Tema războiului din Ucraina a fost subiectul știrilor și dezbaterilor TV pe parcursul întregii perioade de monitorizare, atât în mass-media, cât și în media online, precum și în rețelele de socializare utilizate de către instituții media și de către lideri de opinie și politicieni.

CATEGORII SPECIALE DE SURSE

TELEGRAM

EMISIUNI TV

TIKTOK

FACEBOOK

YOUTUBE

Decizia SIS de a bloca nouă pagini web a determinat, pe de o parte, utilizarea exclusivă a aplicației Telegram de către unele dintre aceste surse media online, iar pe de altă parte, aceasta a determinat și migrarea consumatorilor de știri ale acestor instituții în Telegram. În același timp, constatăm că regulile de comunicare ale companiilor Social Media care, la nivel european, au semnat Codul de conduită privind combaterea discursurilor ilegale de incitare la ură din mediul online⁵¹ au determinat migrarea parțială în Telegram a politicienilor, liderilor de opinie etc. care încalcă aceste reguli, iar conținutul lor este restricționat sau eliminat.

În ciuda faptului că Facebook rămâne a fi cea mai utilizată rețea de socializare în Republica Moldova⁵² totuși în contextul războiului din Ucraina, Telegram a devenit o „platformă” – cheie de răspândire a informațiilor și de informare activă pe marginea acestui subiect. În același timp, aplicația TikTok a devenit, în special în perioada 24 februarie – 24 martie 2022, o sursă de declarații și opinii pentru instituțiile media care au prezentat subiectul refugiaților din Ucraina cu tentă negativă sau cu scopul de a dezinforma.

REZONANȚA PUBLICĂ

Cele 83 de cazuri identificate au fost vizualizate de peste 10 milioane de ori, iar 61% din numărul total de vizualizări au fost generate de cazurile identificate în TikTok. De altfel, cele nouă cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare identificate în TikTok au fost distribuite de 31 337 de ori, ceea ce reprezintă 88% din numărul total de distribuiri. Din acest punct de vedere, „efectul de rețea” al Social Media și al aplicațiilor mobile demonstrează viteza cu care aceste mesaje ajung la un public extins și le fac „virale”.

Datele monitorizării relevă faptul că dinamica discursului de ură în contextul războiului din Ucraina a crescut în perioada 24 februarie – 6 martie, urmând apoi o descreștere până la sfârșitul lunii martie. Această creștere a fost determinată atât de mesajele de justificare și propagare a războiului ale oficialilor ruși, preluate și răspândite în mass-media din Republica Moldova, precum și de cazurile de discurs de ură identificate în aplicația TikTok, care, de altfel, în a doua jumătate a perioadei de monitorizare nu au mai fost identificate. O a doua creștere a numărului de cazuri

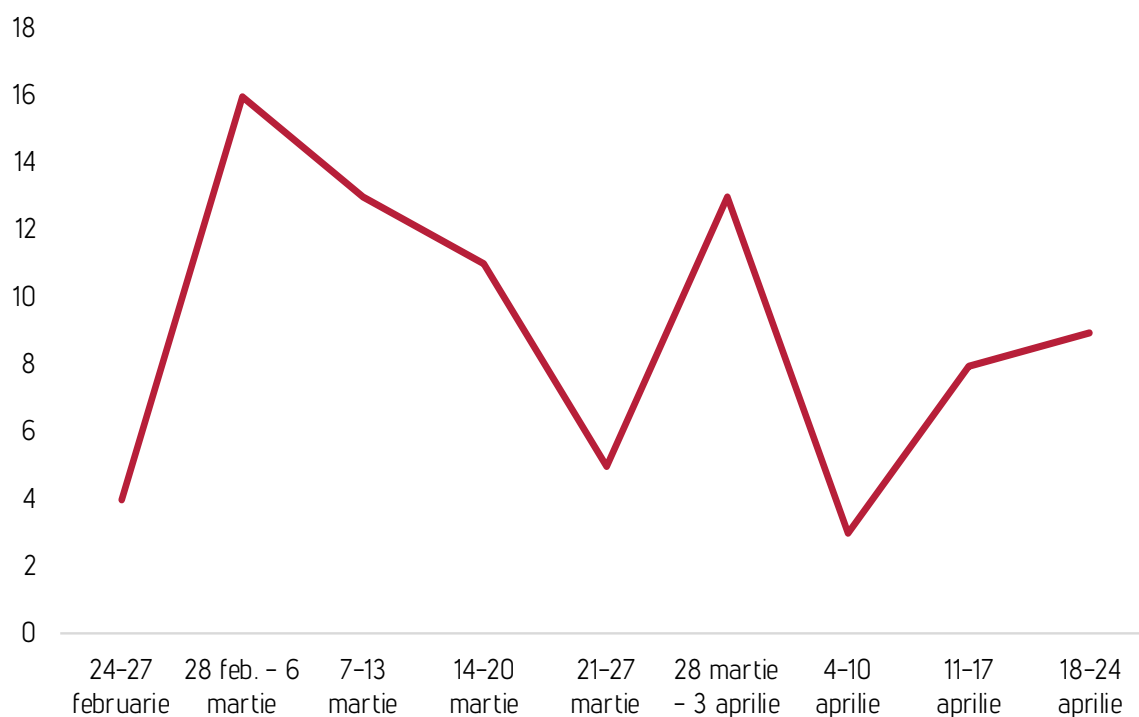
51. Comisia Europeană, [Codul de conduită](#) privind combaterea discursurilor ilegale de incitare la ură în mediul online.

52. Conform datelor [DigitalReport 2022](#) al Agenției We are social și Hootsuite, din totalul de 1.87 milioane de utilizatori active ai Social Media în Republica Moldova (ianuarie, 2022), 37,4% sunt utilizatori Facebook.

s-a produs la sfârșitul lunii martie, când războiul intra într-o fază nouă, iar mai mulți actori publici și politici din Republica Moldova au început să comunice pe marginea acestui subiect. O a treia creștere a numărului de cazuri s-a produs în luna aprilie pe fundalul adoptării proiectului de lege nr. 102, al apropierii zilei de „9 mai”, precum și al suprapunerii valului de refugiați cu criza gazelor (a se vedea Figura 1).

FIGURA 1

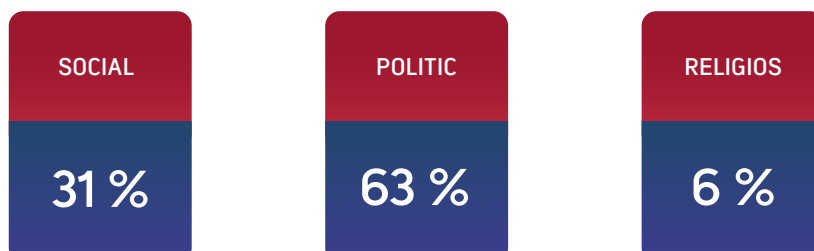
DINAMICA DISCURSULUI DE URĂ ÎN PERIOADA DE MONITORIZARE

Majoritatea cazurilor identificate s-au manifestat în context politic (63%), urmat de contextul social (21%).

FIGURA 2

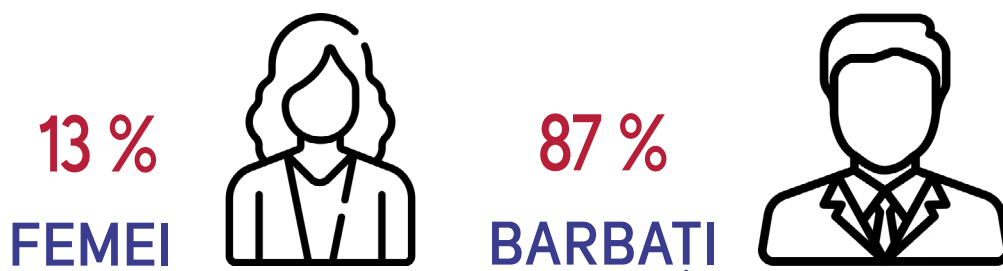
CONTEXTUL ÎN CARE S-A MANIFESTAT DISCURSUL DE URĂ

În contextul războiului din Ucraina, autorii discursului de ură și instigare la discriminare sunt bărbații (87%), cu vârsta cuprinsă între 35 și 50 de ani (51%), așa cum se poate vedea mai jos:

FIGURA 3

DISTRIBUIREA DISCURSULUI DE URĂ ÎN FUNCȚIE DE SEXUL AUTORULUI

NOTĂ: Procentul referitor la sexul persoanelor care au generat discurs de ură a fost calculat în baza numărului de cazuri în care această informație a putut fi identificată (în 60 de cazuri).

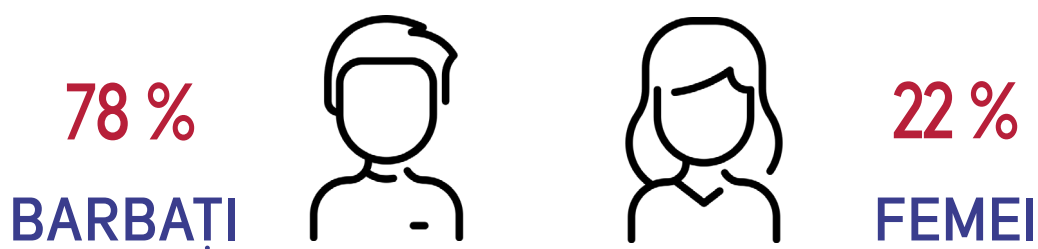
FIGURA 4

DISTRIBUIREA DISCURSULUI DE URĂ ÎN
FUNȚIE DE VÂRSTA AUTORULUI

NOTĂ: Procentul referitor la vârsta persoanelor care au generat discurs de ură a fost calculat în baza numărului de cazuri în care această informație a putut fi identificată (în 48 de cazuri).

Persoanele afectate de discursul de ură și instigare la discriminare, în contextul războiului din Ucraina, sunt bărbații (78%) cu vârsta mai mare de 50 de ani (65%), a se vedea Figura 5 și Figura 6.

FIGURA 5

DISTRIBUIREA DISCURSULUI DE URĂ ÎN FUNȚIE
DE SEXUL PERSOANEI AFECTATE

NOTĂ. Procentul referitor la sexul persoanelor care au generat discurs de ură a fost calculat în baza numărului de cazuri în care această informație a putut fi identificată (în 27 de cazuri).

FIGURA 6

DISTRIBUIREA DISCURSULUI DE URĂ ÎN FUNCȚIE DE VÂRSTA AUTORULUI

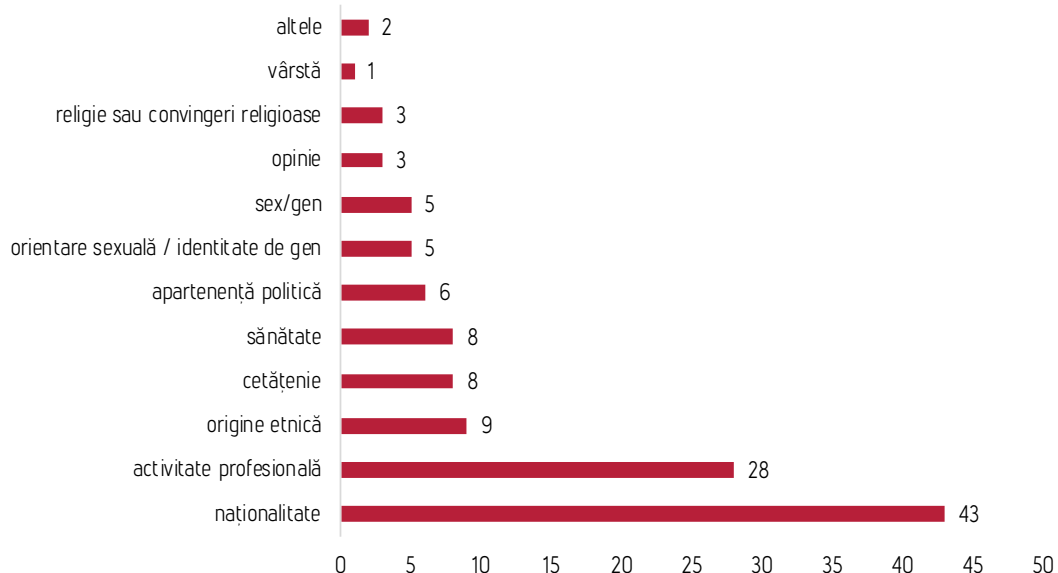
NOTĂ. Procentul referitor la sexul persoanelor care au generat discurs de ură a fost calculat în baza numărului de cazuri în care această informație a putut fi identificată (în 26 de cazuri).

Conform datelor monitorizării, criteriile care au stat, cel mai des, la baza discursului de ură au fost: „naționalitate”, „activitate profesională” și „origine etnică” (a se vedea Figura 7). Aceste date denotă divizarea societății pe marginea războiului din Ucraina (implicarea rușilor și ucrainenilor), alimentată și de felul în care în spațiul public, dar în special în mass-media și în mediul online, a fost abordat acest subiect.

Pe fundalul propagandei de război, dar și al valului de refugiați, au fost identificate cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare sau îndemnuri la violență pe criteriu de „naționalitate” și „origine etnică”.

FIGURA 7

CRITERIILE CARE AU STAT LA BAZA DISCURSULUI DE URĂ

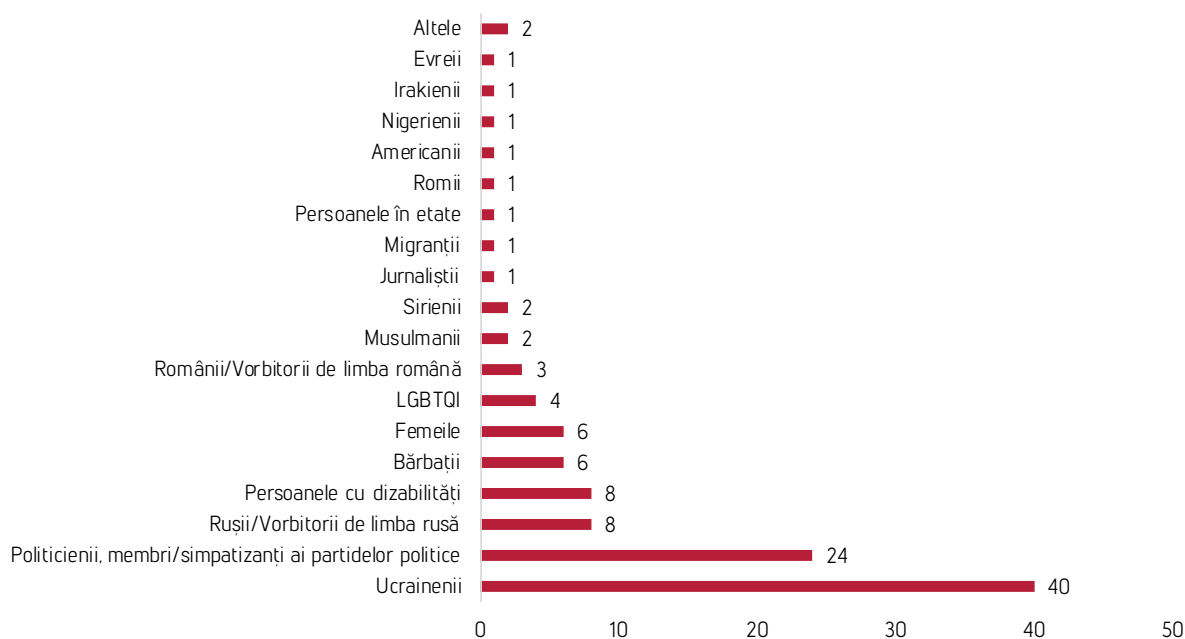

Datele cu privire la grupurile afectate (a se vedea Figura 8) relevă faptul că pe fundalul războiului din Ucraina și al valului de refugiați, discursul de ură și instigare la discriminare sau alte forme de manifestare a intoleranței au fost îndreptate împotriva grupului reprezentat de către ucraineni, inclusiv politicienii ucraineni, militarii ucraineni, refugiații de diferite etnii, iar prin asociere, și împotriva cetățenilor Statelor Unite ale Americii și ai României. De asemenea, deși într-un număr mult mai mic, aceste două evenimente au generat și cazuri de discurs de ură îndreptate împotriva grupului reprezentat de către ruși, în special politicienii ruși.

În același timp, suprapunerea acestor evenimente peste criza gazelor, prin asociere cu impactul războiului și al valului de refugiați asupra situației economice din Republica Moldova, precum și mobilizarea eforturilor funcționarilor publici în vederea gestionării crizei, au determinat mesaje de ură și instigare la violență îndreptate și împotriva politicienilor din Republica Moldova.

FIGURA 8

GRUPURILE AFECTATE DE DISCURSUL DE URĂ

DISCURSUL CARE JUSTIFICĂ ȘI PROMOVEAZĂ RĂZBOIUL

Istoria modernă oferă suficiente exemple în care incitarea la ură și intoleranță a determinat apariția ostilităților militare, crime împotriva umanității și genocid. Iată de ce discursul care promovează războiul a fost analizat prin prisma promovării, justificării și/sau instigării la violență, precum și prin prisma discursului de ură.

RETORICA POLITICĂ

În perioada de monitorizare, subiectul războiului din Ucraina a fost discutat pe larg în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova. Neasigurarea echilibrului de opinii ale părților beligerante în articole, știri sau emisiuni TV a oferit, în anumite situații, platforme largi pentru răspândirea mesajelor care justificau sau promovau războiul ale liderilor politici, liderilor de opinie etc. din Federația Rusă.

Unul dintre cele mai agresive mesaje care au justificat și au promovat războiul a fost articolul «Что Россия должна сделать с Украиной» scris de Timofei Sergheițev, politolog și filosof din Federația Rusă, și publicat pe pagina web a RIA Novosti, agenția de știri națională de stat rusă, pe data de 03.04.2022. Acest articol a fost pe larg prezentat pe pagina www.timpul.md, pe data de 05.04.2022⁵³, și într-o versiune tip știre, pe pagina www.nokta.md, pe data de 04.04.2022⁵⁴. În ambele cazuri, instituțiile media nu au prezentat o opinie alternativă pentru a informa publicul despre gravitatea mesajelor care instigă la ură, manipulează și promovează războiul împotriva Ucrainei.

Acest articol conține mesaje xenofobe îndreptate împotriva persoanelor de naționalitate ucraineană, pe care le asociază cu un „pericol” pentru existența Federației Ruse, dar și pentru pacea din regiune. De altfel, autorul readuce în atenția cititorilor „argumente” ale retoricii liderilor politici din Federația Rusă prin care liderii politici ucraineni, militarii ucraineni și ucrainenii în general sunt asociați cu nazismul și pericolul fascist, acesta fiind și unul dintre „motivele” pentru care aceștia trebuie să fie „distruși” (uciși).

«Укронацизм несет в себе не меньшую, а большую угрозу миру и России, чем немецкий нацизм гитлеровского извода.»

«Нацисты, взявшие в руки оружие, должны быть по максимуму уничтожены на поле боя. Не следует проводить существенных различий между ВСУ и так называемыми нацбатами, а также примкнувшей к этим двум видам военных формирований территориальной обороной. Все они равно причастны к запредельной жестокости в отношении мирного населения, равно виновны в геноциде русского народа, не соблюдают законы и обычаи войны. Военные преступники и активные нацисты должны быть примерно и показательно наказаны. Должна быть проведена тотальная люстрация.»⁵⁵

Discursul de ură din acest articol ia forma instigării la discriminare și violență («идеологическими репрессиями») (n.t. represiuni ideologice), «жесткой цензурой» (n.t. cenzură agresivă)) împotriva ucrainenilor pe criteriu de „naționalitate” și „opinie”, întrucât sunt considerați „responsabili” pentru alegerea politică pe care au făcut-o în cadrul alegerilor prezidențiale din 2019. De asemenea, justificarea războiului are loc prin justificarea violenței împotriva ucrainenilor, care este o «справедливое

53. www.timpul.md, Articolul „Cum ar trebui «denazificați, dezeuropeniți și deucrainizați» ucrainenii, potrivit RIA Novosti”, 05.04.2022.

54. www.nokta.md, Știrea „На сайте РИА Новости вышла колонка о необходимости «деукраинизации» Украины”, 04.04.2022.

55. „Nazismul ucrainean nu este o amenințare mai mică, ci mai mare pentru lume și pentru Rusia decât nazismul german de factură hitleristă.” (nota trad) „Nazistii, care au luat armele în mâni, trebuie distruși la maxim pe câmpul de luptă. Nu trebuie făcute diferențe semnificative între FAU [Forțele armate ale Ucrainei] și așa-numitele batalioane naționaliste, dar și forțele de apărare teritorială, care s-a alăturat acestor două tipuri de formațiuni militare. Toate acestea sunt implicate în mod egal în cruzimea extremă împotriva civililor, sunt în mod egal vinovați de genocidul poporului rus, nu respectă legile și obiceiurile războiului. Criminalii de război nazistii activi trebuie pedepsiți exemplar și demonstrativ. Trebuie de efectuat o lustratie totală.” (nota trad)

наказание» (n.t. pedeapsă corectă) și care «идут на пользу» (n.t. fac bine) popoarelor care își asumă rolul de „dușman” al Rusiei.

«[...] Однако, помимо верхушки, виновна и значительная часть народной массы, которая является пассивными нацистами, пособниками нацизма. Они поддерживали нацистскую власть и потакали ей. Справедливое наказание этой части населения возможно только как несение неизбежных тягот справедливой войны против нацистской системы, ведущейся по возможности бережно и осмотрительно в отношении гражданских лиц. Дальнейшая денацификация этой массы населения состоит в перевоспитании, которое достигается идеологическими репрессиями (подавлением) нацистских установок и жесткой цензурой: не только в политической сфере, но обязательно также в сфере культуры и образования.»

«Исторический опыт показывает, что трагедии и драмы военного времени идут на пользу народам, соблазненным и увлеченным ролью врага России.»⁵⁶

În același articol, justificarea războiului are loc și prin promovarea „denazificării” ucrainenilor, care în opinia autorului înseamnă „deucrainizare”, ceea ce reprezintă, de fapt, o propagandă bazată pe teoria superiorității etnice:

«Денацификация неизбежно будет являться и деукраинизацией — отказом от начатого еще советской властью масштабного искусственного раздувания этнического компонента самоидентификации населения территорий исторических Малороссии и Новороссии.»⁵⁷

Publicarea acestui material în media din Republica Moldova, fără prezentarea unei opinii alternative sau fără explicații referitoare la neadmiterea justificării războiului și la discursul instigator la ură, reprezintă o formă de promovare a urii.

Un alt caz de discurs care justifică și promovează războiul aparține lui Iurie Roșca, fost deputat în Parlamentul Republicii Moldova, în perioada 2005–2009. Acesta a publicat pe pagina de Facebook „Planul Roșca”, pe data de 08.03.2022, un material video care a conținut următorul mesaj:

„[...] e la fel de dezgustător cum să îl vezi pe acest Zelenski, un clown, un pederast la propriu și la figurat, un narcoman, un... cum să spun eu... o spurcăciune din cultura de masă de doi bani, face pe seriosul, pe războinicul și ține cuvântări, și cheamă pe toată lumea la sprijinirea Ucrainei, și «noi

-
56. [...] Cu toate acestea, pe lângă cei din vârf, este vinovată și o parte semnificativă a masei populare, care sunt nazisti pasivi, complici ai nazismului. Ei au sprijinit regimul nazist și i-au făcut pe plac. Pedepsirea justă a acestei părți a populației este posibilă doar ca suportarea greutăților inevitabile ale unui război just împotriva sistemului nazist, desfășurat cât mai atent și prudent cu putință față de civili. Denazificarea ulterioară a acestei mase a populației constă în reeducare, care se realizează prin represiuni ideologice (suprimare) ale atitudinilor naziste și prin cenzură strictă: nu numai în sfera politică, ci neapărat și în sfera culturii și educației.” (nota trad)
 .Experiența istorică arată că tragediile și dramele din timpul războiului sunt în beneficiul popoarelor care sunt ispite și atrase de rolul de inamic al Rusiei.” (nota trad)
57. .Denazificarea va constitui în mod inevitabil și deucrainizarea – renunțarea la propagarea artificială pe scară largă a componentei etnice a autoidentificării populației teritoriilor istorice Malorosia și Novorosia, inițiată încă de guvernul sovietic.” (nota trad)

o să învingem», nu știu ce... sigur că... Doamne ferește să învingeți iar voi, că tot voi sunteți învingători din 1788 și până astăzi. Mai lăsați și neamurile creștine să respire, și celelalte neamuri din alte spații. De aceea, rețineți! Rugați-vă nu pentru încetarea războiului, ci pentru continuarea acestui război și pentru victoria Rusiei lui Putin împotriva globalismului satanist, care Rusie să facă ordine în propria ei casă prin marginalizarea și demantelarea rețelei globaliste din politică, din puterea de stat, din mediul de afaceri, din mass-media, pentru a redeveni o țară cu adevărat suverană și atunci acest pol geopolitic poate reprezenta un impuls, un imbold, un sprijin pentru celelalte țări din regiune și din lume care, de asemenea, trebuie să se descotorosească de această mafie globalistă satanistă a iluminatei și a masoneriei demonice. [...] Fără un astfel de război purificator, oricum nu avem nicio șansă.”⁵⁸

Pentru început, Iurie Roșca preia elemente ale retoricii de justificare a războiului și a urii ale liderilor ruși referitor la Președintele Ucrainei și alți membri ai Guvernului ucrainean („cloun”, „pederast la propriu”, „narcoman”), care au scopul de a denigra și a asocia cu stereotipurile față de persoanele LGBTQI sau consumatorii de droguri, și îl dezumanizează pe cel dintâi („o spurcăciune”). Ulterior, face apel la mesaje antisemite, promovând inclusiv teorii ale conspirației prin care reprezentanții comunității iudaice, de care aparține și Președintele Ucrainei, sunt parte din „mafia globalistă satanistă” / „masonerie demonică” care distrug lumea („Mai lăsați și neamurile creștine să respire, și celelalte neamuri din alte spații”).

În final, Iurie Roșca afirmă că Rusia trebuie să elibereze lumea de „globalismul satanist”, iată de ce războiul este unul „purificator” („Rugați-vă nu pentru încetarea războiului, ci pentru continuarea acestui război și pentru victoria Rusiei lui Putin împotriva globalismului satanist.” „Fără un astfel de război purificator oricum nu avem nicio șansă.”). Această declarație nu reprezintă altceva decât o justificare a violenței îndreptate împotriva ucrainenilor.

RETORICA RELIGIOASĂ

Discursuri care justifică sau promovează războiul și ura au fost identificate și în context religios, când reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse, dar și ai Bisericii Ortodoxe din Moldova au utilizat o astfel de retorică.

Discursul de justificare a războiului generat de către Patriarhul Kiril a fost parte a predicii sale ținute pe data de 06.03.2022⁵⁹, în Catedrala Mântuitorului Isus Hristos din Moscova, dar care a fost răspândită în Republica Moldova prin intermediul mai multor surse de media online: www.zugo.md⁶⁰, www.agora.md⁶¹, www.replicamedia.md⁶², www.newsmaker.md⁶³ și al postului de televiziune Jurnal TV⁶⁴. Din cele cinci surse, doar Jurnal TV a prezentat o opinie alternativă a declarației Patriarhului Kiril, care a afirmat:

58. Iurie Roșca, Facebook. [LIVE](#): Războiul ca necesitate și ca șansă a dăinuirii lumii.

59. Patriarhul Kiril. [Проповедь](#) Святейшего Патриарха Кирилла в Неделю сыропустную (Прощеное воскресенье). 06.03.2022.

60. www.zugo.md. [Articolul](#) .video | Patriarhul Kiril: În Ucraina e război pentru că Donbasul nu vrea parade gay. 07.03.2022.

61. www.agora.md. [Articolul](#) .Patriarhul Chiril al Moscovei: În Ucraina e război pentru că în Donbas interzic paradele gay. 07.03.2022.

62. www.newsmaker.md. [Articolul](#) .Patriarhul Bisericii Ortodoxe Ruse pretinde că paradele gay sunt printre motivele războiului din Ucraina. 08.03.2022.

63. www.newsmaker.md. [Articolul](#) .Patriarhul Rusiei a vorbit despre războiul din Ucraina: Iertarea fără dreptate este capitulare și slăbiciune. 06.03.2022.

64. Jurnal TV. [Reportaj](#) intitulat .Patriarhul Kiril sugerează că armata rusă apără locuitorii din Donbas de paradele gay. 07.03.2022.

«Но мы знаем, что нынешняя весна омрачена тяжкими событиями, связанными с ухудшением политической ситуации на Донбассе, практически началом военных действий там. Мне бы хотелось что-то сказать на эту тему. Восемь лет идут попытки уничтожить то, что существует на Донбассе. А на Донбассе существует неприятие – принципиальное неприятие так называемых ценностей, которые сегодня предлагаются теми, кто претендует на мировую власть. Сегодня есть такой тест на лояльность этой власти, некий пропуск в тот „счастливый мир” – мир избыточного потребления, мир видимой „свободы”. А знаете, что это за тест? Тест очень простой и одновременно ужасный – это гей-парад. Вот эти требования ко многим провести гей-парад и являются тестом на лояльность к тому самому могущественному миру. И мы знаем, что если люди или страны отвергают эти требования, то они не входят в тот мир, они становятся чужими. Но мы же знаем, что такое этот грех, который пропагандируется посредством этих так называемых маршей достоинства. Это тот грех, который осужден *Словом Божиим* – и Ветхим, и Новым Заветом. Причем осуждая грех, Господь не осуждает человека грешника. Он его только призывает к покаянию, но никак к тому чтобы через грешного человека и его поведение грех становился жизненным стандартом.»⁶⁵

Declarația Patriarhului Kiril reprezintă un discurs antagonist, care divizează societatea între „cei care susțin valorile Occidentului decadent” și „cei care susțin adevăratele valori tradiționale” pe care Rusia le „apără”.

De asemenea, justificarea războiului și promovarea necesității acestuia au loc prin identificarea „răului” din cauza căruia este necesar acest război și împotriva căruia societatea rusă trebuie să lupte, și anume persoanele LGBTQI. Nu în ultimul rând, persoanele LGBTQI și orice acțiuni de promovare ale drepturilor acestora (marșuri) sunt asociate cu „păcatul”, iar astfel are loc, de fapt, o asociere cu amoralitatea. În opinia Patriarhului Kiril, „vinovăția” ucrainenilor și a Ucrainei este tocmai decizia de „a fi de partea păcatului”, iată de ce războiul este justificat.

În același timp, Mitropolia Moldovei a îndemnat oamenii să se unească în „duhul păcii și al dragostei”⁶⁶ indiferent de naționalitate și orientare politică, amintind că „pacea este mai presus de toate”. De altfel, Biserica Ortodoxă s-a implicat inclusiv în gestionarea valului de refugiați, prin acordarea de ajutor material, a serviciilor de transport și de cazare.

65. „Dar știm că această primăvară este umbră de evenimente grave legate de deteriorarea situației politice din Donbas, practic începutul ostilităților acolo. Aș dori să spun ceva la acest subiect. Timp de opt ani au existat încercări de a distruge ceea ce există în Donbas. În Donbas există respingere – o respingere principială a așa-numitelor valori, care, astăzi, sunt oferite de către cei care pretind să dețină puterea mondială. Astăzi, există un test de loialitate față de această putere, un fel de bilet de trecere în acea «lume fericită» – o lume a consumului excesiv, o lume a «libertății» vizibile. Dar știți ce test este acesta? Testul este foarte simplu și în același timp oribil – este parada gay-ilor. Iată aceste cerințe de a organiza parada gay-ilor și reprezintă testul de loialitate față de acea lume puternică. Și noi știm că dacă oamenii sau țările resping aceste cerințe, atunci ei/ele nu vor intra în acea lume și vor deveni străini. Dar noi oricum știm ce înseamnă acest păcat, care este răspândit prin așa numitele «marșuri ale demnității». Acesta este păcatul condamnat de *Cuvântul lui Dumnezeu* – atât Vechiul, cât și Noul Testament. În același timp, condamnăm păcatul, Dumnezeu nu condamnă omul păcătos. El îl cheamă doar la pocăință, dar în nici un caz la aceea ca prin omul păcătos și comportamentul său păcatul să devină un standard de viață.” (notă trad.)

66. ÎPS Mitropolitul Vladimir. [Mesaj](#): Să ne rugăm cu toții pentru o bună înțelegere între popoare, fiind în profundă rugăciune alături de cei suferinzi. 24.02.2022

Cu toate acestea, portalul www.stopfals.md⁶⁷ a atras atenția asupra mesajelor promovate de către unii reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe care au justificat și au promovat războiul prin intermediul emisiunilor TV sau al rețelelor de socializare. În urma acestor mesaje, pe data de 05.04.2022, Mitropolitul Vladimir a transmis un comunicat public prin care se disocia de declarațiile clericilor „care în mod absolut nejustificat au îndemnat credincioșii la ură interetnică și dezbinare”⁶⁸.

SIMBOLURILE ȘI ATRIBUTELE CARE PROMOVEAZĂ RĂZBOIUL

Un alt element al justificării războiului ține de simbolistică. Armata Federației Ruse care a invadat Ucraina a utilizat simbolurile „V” și „Z” pentru a marca tancurile și alte blindate, iar panglica bicoloră, cunoscută ca „Panglica Sfântului Gheorghe”, s-a regăsit pe uniforma și echipamentul militarilor ruși. Ceea ce inițial a fost utilizat pentru a marca echipamentul militar pentru coordonare geografică („Z” pentru forțele militare care atacau dinspre est, „Z” într-un pătrat pentru forțele ruse din Crimeea etc.), ulterior, a devenit parte a unei campanii oficiale organizate în semn de susținere a acțiunilor militare în Ucraina.

În Republica Moldova, simbolurile „V” și „Z” au fost utilizate, în special, în prima perioadă a războiului. Conform datelor⁶⁹ furnizate de Inspectoratul General al Poliției, în perioada 24 februarie – 15 martie 2022, au fost înregistrate 19 cazuri de plasare a inscripției „Z” pe mijloacele de transport și/sau bunuri imobile. IGP a informat despre faptul că 15 cazuri au fost conexe într-o singură procedură pe care s-a dispus urmărirea penală în temeiul art. 287, alin. (2), lit. b)⁷⁰ CP, iar în patru cazuri au fost pornite procese contravenționale conform art. 354⁷¹ CC.

În a doua perioadă a monitorizării, odată cu adoptarea în prima lectură a proiectului de lege nr. 102, simbolurile asociate cu agresiunea militară împotriva Ucrainei au fost conectate contextului național și cu unele elemente din retorica politică regăsită în special în perioadele electorale care fac uz de stereotipuri față de persoanele LGBTQI, pericolul „jandarmului român”, asocierea cu nazismul etc.

67. www.stopfals.md, [Articolul](#) „Propagandiști în sutană: preoți care prezintă războiul Rusiei împotriva Ucrainei ca pe o «poruncă a lui Dumnezeu»”, 23.03.2022.

68. ÎPS Mitropolitul Vladimir, [Comunicat de presă](#): „Astăzi, mai mult ca oricând ne dorim în mod deosebit ca între poporul rus și cel ucrainean să existe pace și armonie”, 05.04.2022.

69. Inspectoratul General al Poliției, Scrisoarea nr. 34/1-1262 din 30 martie 2022.

70. CP, **art. 287, alin. (1)** Huliganismul, adică acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită: **alin. 2, lit. b)** Aceeași acțiune săvârșită de b) două sau mai multe persoane.

71. CC, **art. 354** Huliganism nu prea grav, adică acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice.

ZURUUI

Cimitir al Eroilor Români, vandalizat. „Z” și „V”, desenate pe cruci. Ministerul de Externe: „Condamnăm vehement”

09 апреля 2022, час 13:28

Делиться: f vk tw

Pe de o parte, pe data de 08.04.2022, Cimitirul Eroilor Români din Fălești a fost vandalizat prin inscripționarea simbolurilor „V” și „Z” și a svasticii naziste.

Pe de altă parte, fațada clădirii fostului hotel „Național” din Chișinău a fost vopsită în culorile drapelului Ucrainei, pe data de 27.02.2022. Ulterior, pe data de 20.04.2022, partea superioară a fațadei a fost vopsită din nou, dar deja în culorile panglicii bicolore.

Sursă imagine: www.tv8.md

La sesizarea Poliției, partea superioară a fațadei a fost vopsită în negru, iar cazul nu a fost investigat, întrucât proprietarul imobilului nu a depus o plângere⁷².

În aceeași perioadă, în rețelele de socializare și aplicațiile mobile, a fost distribuită o imagine cu o panglică în culorile drapelului comunității LGBTQI, denumită „Panglica Sfintei Maia”. Aceasta a fost distribuită inclusiv de deputatul Frațiunii Blocului Comuniștilor și Socialiștilor (FBCS), Bogdan Țirdea, în canalul său de Telegram⁷³, pe data de 22.04.2022

Astfel, Președinta Republicii Moldova, Maia Sandu, a fost asociată negativ cu comunitatea LGBTQI, o retorică întâlnită încă din anul 2016. În același timp, în mod indirect au fost afectate persoanele din comunitatea LGBTQI care, prin asociere cu nemulțumirea unei părți a societății față de noile prevederi privind interzicerea unor simboluri în contextul agresiunilor militare, pot fi identificate ca fiind „vinovate” pentru această decizie.

Pe de altă parte, această asociere se pliază pe retorica politică rusă care justifică războiul din Ucraina ca fiind o luptă pentru „valorile tradiționale” și deci împotriva valorilor democratice europene, a marșurilor pentru apărarea drepturilor persoanelor LGBTQI și a liderilor occidentali care fie sunt parte a acestei comunități, fie o susțin.

72. Radio Europa Liberă. [Articolul](#). Culoarele fostului Hotel Național din Chișinău, 20.04.2022.

73. Bogdan Țirdea, deputat în Parlamentul Republicii Moldova, Frațiunea Blocului Comuniștilor și Socialiștilor, [mesaj](#) publicat pe canalul său de Telegram, 22.04.2022.

Drept exemplu este mesajul⁷⁴ publicat pe data de 15.04.2022, în canalul de Telegram „Молдавский Вагон”, în contextul organizării unui protest, în fața Guvernului, față de lipsa de acțiuni împotriva bullyingului în școli, în special împotriva tinerilor LGBTQI:

«Гей парад вместо парада Победы. Флаг ЛГБТ вместо георгиевской ленточки.»⁷⁵

Acest mesaj a fost distribuit și în canalul de Telegram al deputatului FBCS, Vladimir Odnostalko.

Justificarea și promovarea războiului au avut loc prin intermediul retoricii politice și religioase, dar și prin utilizarea simbolurilor deja interzise sau a celor apărute în contextul agresiunii militare ruse în Ucraina. Propaganda de război a actorilor politici și religioși ruși a fost răspândită prin intermediul mass-mediei din Republica Moldova, care a fost preluată atât de către diverși actori publici, politici și religioși, cât și de către societate. Comunitatea LGBTQI a fost prezentată ca fiind una dintre „cauzele” războiului, iar retorica apărării „valorilor tradiționale ortodoxe” a fost reluată, acestea fiind două dintre elementele utilizate consecvent în discursurile de ură din ultimii patru ani, inclusiv în perioadele electorale.

74. Молдавский Вагон. [mesaj](#) publicat în Telegram, 15.04.2022

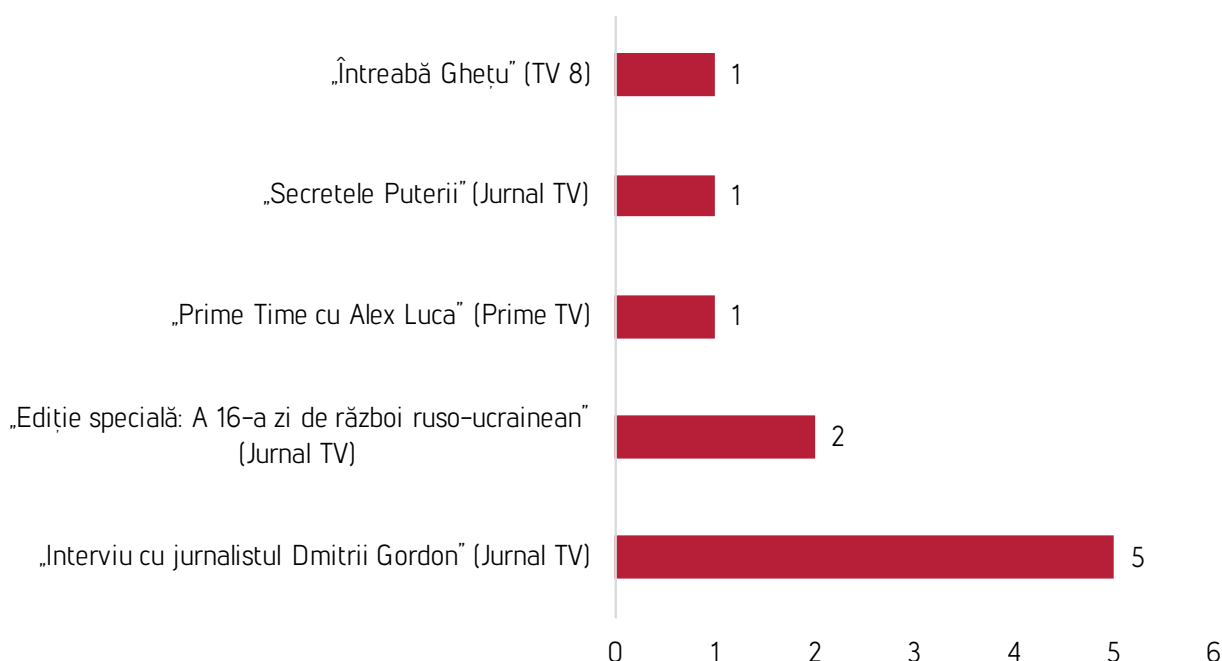
75. „Parada gay în loc de Parada Victoriei. Steagul LGBT în loc de panglica Sf. Gheorghe.” (notă trad.)

DISCURSUL DE URĂ ÎN SPAȚIUL PUBLIC ȘI ÎN MASS-MEDIA

În perioada de monitorizare, aproximativ 53% din cazurile identificate au fost generate, promovate sau amplificate de mass-media. Din cele 83 de cazuri identificate, 10 au fost identificate în cadrul emisiunilor TV (a se vedea Figura 9), iar altele șapte – în cadrul sondajelor de opinie, parte a reportajelor TV.

FIGURA 9

DISCURSUL DE URĂ ÎN EMISIUNILE TV

Din cele 10 cazuri, într-un singur caz, moderatorul a reacționat pentru a preveni discursul de ură (Alex Luca, Prime TV), iar în patru cazuri, moderatorii nu au reacționat (Alex Luca, Prime TV (1 caz), Dumitru Mișin, Jurnal TV (2 cazuri), Natalia Ghețu, TV 8 (1 caz)).

Răspândirea propagandei războiului și a discursului de ură în Republica Moldova din sursele mass-media sau din mediul online ale statului agresor sau statului agresat poate avea un efect negativ direct asupra formării atitudinilor intolerante ale membrilor societății din Moldova față de cetățenii țărilor beligerante sau de cei care se asociază cu aceștia, dar și asupra refugiaților, solicitanților de azil etc.

În perioada de monitorizare, cazurile de discurs de ură, instigare la discriminare sau alte forme de manifestare a intoleranței față de ucraineni au luat forme diferite, de la asocierea acestora cu „pericolul” pentru securitatea publică, învinovățirea refugiaților pentru situația socială și economică din țară etc. până la instigare la discriminare.

De exemplu, Ion Ceban, primarul mun. Chișinău, în cadrul unei ședințe publice⁷⁶, de pe data de 03.03.2022, transmisă în direct de www.realitatea.md, a afirmat:

„Atestăm că în această perioadă sunt oameni care au nevoie de asistență, dar sunt și oameni care sunt foarte obraznici. Sunt oameni care se comportă inadecvat. Tot ce facem noi, din bunul nostru simț, și tot ce facem pentru cei care sunt necăjiți, nu trebuie, în instanță finală, să fie stricat ca imagine și, nu dă Doamne, să fie pusă securitatea locuitorilor Chișinău în zona de risc, prin acest risc care persistă la această etapă. [...] Estimăm că în perioada imediat următoare, repet, din bunul nostru simț, se pot trezi și ne putem trezi cu lucruri destul de urâte, începând de la furturi, tâlhării, abuzuri etc. – vandalism care deja are loc”.

Primarul municipiului Chișinău, fără prezentarea unor dovezi și date, atribuie unele infracțiuni (acte de vandalism) refugiaților din Ucraina și îi asociază pe aceștia cu „riscul” pentru securitatea publică. Pe fundalul crizei războiului din Ucraina, astfel de declarații determină amplificarea sentimentului de insecuritate pentru persoanele care se află pe teritoriul Republicii Moldova, dar și a intoleranței față de refugiați.

Un alt exemplu de mesaj intolerant aparține lui Vladimir Odnostalko, deputat FBСS, membru al Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), care pe data de 17.04.2022, în cadrul emisiunii online „Соловьёв LIVE”⁷⁷, moderată de către Vladimir Soloviov, a afirmat:

Moderatorul: «Ну вот за спиной выступающего, виден украинский флаг, там, видно эти еще протестуют. Много сейчас беженцев с Украины?»

Vladimir Odnostalko: «383 тысячи въехало в Республику Молдову, в том числе и граждане других государств.»

Moderatorul: «Но для Молдавии это очень много.»

Vladimir Odnostalko: «Это крайне много. Мы не выдерживаем такие цифры. На постоянной основе чуть больше ста тысяч. Как правило, они живут в наших молдавских семьях, приходят в школы. Более 2 000 детей учатся в школах. Почти все дети – в русских школах, я хотел бы это заметить. Ходят в русские детские сады... учатся... там тоже разные ситуации бывают. Есть у меня информация от учителей, которые шокированы. Мы то непривыкшие, будем так говорить, к некоторой агрессии. У нас то дети они хорошие и мы не приветствуем такие вещи, но видимо они происходят. И в целом, я считаю, что мы очень хорошо приняли беженцев. Настолько хорошо,

76. Ion Ceban, [Realitatea LIVE](http://www.realitatea.md), O nouă zi la MoldExpo, acolo unde sunt cazați refugiații din Ucraina, 03.03.2022 (înregistrarea video nu mai este disponibilă)

77. Vladimir Odnostalko, [Соловьёв LIVE](http://www.soloviovlive.com), Люди, которые никогда не поймут. Выбор Молдовы, 17.04.2022

что наше правительство даже забыло наших граждан местами, мягко говоря.»⁷⁸

Vladimir Odnostalko, fără a prezenta anumite dovezi sau date concrete, asociază copiii ucraineni refugiați în Moldova cu violența pe care o consideră specifică acestora în comparație cu copiii din Republica Moldova. Ulterior, deputatul aduce în discuție subiectul problemelor sociale locale care nu sunt soluționate din cauza faptului că „Guvernul se ocupă doar de problemele refugiaților” și astfel, aduce în spațiul public retorica care, în funcție de contextul social și economic, va fi exploatată în următoarea perioadă – „refugiații văzuți drept principala cauză a problemelor sociale”.

Aceeași retorică a fost utilizată și de către ex-președintele Republicii Moldova, în perioada 2016–2020, Igor Dodon, care în cadrul emisiunii „Prime Time cu Alex Luca”⁷⁹, de pe data de 11.03.2022, a afirmat:

Igor Dodon: „Acea trebuie să fim... rog o reacție și mai dură din partea autorităților. Nu trebuie să permitem ca câteva cazuri sau zeci de cazuri de comportare a refugiaților nu tocmai cum trebuie... și nu trebuie să ne supărăm pe toți, pentru că în tot timpul între... sunt și așa, sunt și așa, dar cuăștia care se poartă urât, sunt diferite cazuri, eu nu vreau să le spun ca să nu... să nu le promovez...”

Moderator: „Să nu perpetuăm această chestie. Sunt cazuri izolate, până la urmă.”

Igor Dodon: „Acea autoritățile politice trebuie să reacționeze foarte dur. Să-i prindă și dacă... lasă să-i trimată în România, să-i deporteze înapoi în Ucraina. Aștia care se ocupă aicea deja... dar sunt cazuri, cu regret. Eu nu am să le spun, dar am deja zeci de cazuri fixate, îmi spun oamenii din teritoriu. De aceea, nu trebuie câteva cazuri să influențeze opinia moldovenilor față de toți refugiații din Ucraina, față de toți ucrainenii. Astea sunt două lucruri foarte importante: să nu uităm de ai noștri și să fim atenți cu cazurile, cu regret, care se mai întâlnesc.”

Discursul lui Igor Dodon este, pe de o parte, unul antagonist, în care publicul este divizat între „ai noștri” și „ai lor” (cu referire la refugiați), și din nou apare subiectul „Guvernul care se ocupă doar de problema refugiaților”. Pe de altă parte, Igor Dodon readuce în discuție și subiectul „pericolului” pentru ordinea publică generat de către refugiați, fără a prezenta date și fără a ține cont de faptul că orice acțiune contrară legii este investigată de organele competente, iar sancționarea sau nesancționarea se decide indiferent de „naționalitate” sau „etnie”.

78. Moderatorul: „Iată, în spatele vorbitorului se vede steagul ucrainean, acolo, se vede că aceștia încă protestează. Sunt mulți refugiați din Ucraina acum?”
Vladimir Odnostalko: „383 de mii au intrat în Republica Moldova, inclusiv cetățeni ai altor state.”

Moderatorul: „Dar pentru Moldova este foarte mult.”

Vladimir Odnostalko: „Este extrem de mult. Noi nu facem față acestui număr. În mod permanent, sunt puțin mai mult de o sută de mii. De regulă, ei locuiesc în familiile noastre moldovenești, vin la școală. Mai mult de 2000 de copii învață în școli. Aproape toți copiii sunt în școlile ruse, aș dori să accentuez acest lucru. Ei frecventează grădinițele ruse... ei învață... se întâmplă și acolo situații diferite. Am informații de la profesori, care sunt șocați. Noi nu suntem obișnuiți cu anumite forme de agresiune. Copiii noștri sunt buni la inimă, și noi nu salutăm astfel de lucruri, dar se pare că ele au loc. Și, în general, cred că am primit foarte bine refugiații. Atât de bine, încât guvernul nostru a uitat de proprii cetățeni pe alocuri, ca să nu spunem mai mult.”
(notă trad)

79. Igor Dodon, [Emisiunea „Prime Time cu Alex Luca”](#), Prime TV, 11.03.2022.

Mai mult decât atât, deși moderatorul a încercat să îi atragă atenția asupra riscului de a generaliza, Igor Dodon instigă la discriminare prin solicitarea „deportării” celor care încalcă legislația națională, fără a ține cont de faptul că, în conformitate cu prevederile Convenției de la Geneva, la care Republica Moldova este parte, protecția umanitară în cazul refugiaților, solicitanților de azil etc. prevede că aceste persoane nu pot să fie întoarse în țara de origine atât timp cât există o amenințare gravă și individuală la viața sau la integritatea lor corporală din motive de violență generalizată în situații de conflict armat internațional sau intern.

Mesaje intolerante au fost identificate și în sondajele de opinie din reportaje TV, dar și în titlurile de știri, în care de cele mai multe ori criteriul „naționalitate” a fost menționat fără a avea vreo relevanță. Astfel de mesaje contribuie la crearea unei imagini negative a refugiaților din Ucraina, iar pe termen mediu și lung, vor influența nivelul de intoleranță față de acest grup:

«А вы как думаете, если они пришли здесь, в Молдову, начали свои эти права качать, это как, нормально? Они начали войну.»⁸⁰

«Люди, которые приезжают с Украины, беженцы, наглеют, не дают нам прохода. Из-за этого есть... У нас и так не все гладко было, а с ними еще хуже стало. Некоторые даже боятся выходить из дома, потому что у них там в Украине раздавали оружие посреди...»⁸¹

„O ucraineancă a fost prinsă la Aeroportul Internațional Chișinău cu peste 300 de game de aur.”⁸²

«Украинка попыталась вывезти из Молдовы 63 тысячи долларов»⁸³

În același timp, în perioada de monitorizare, au fost identificate cazuri de discurs intolerant față de alte grupuri, cum ar fi: politicienii, musulmanii, romii etc.

De exemplu, pe data de 25.03.2022, în fața Ambasadei Federației Ruse din Chișinău, a fost organizat un protest de către un grup de activiști. În cadrul acestuia, unii participanți au adus un manechin care îl reprezenta pe Președintele Rusiei, Vladimir Putin, și care a fost atârnat de un suport ce improviza o spânzurătoare. Acest mesaj reprezintă instigare la violență împotriva lui Vladimir Putin.

80. Necunoscut, „Dar dumneavoastră cum credeți, dacă ei au venit aici, în Moldova, au început să-și dea aere, este normal? Ei au început războiul.” (notă trad.) [Jurnalul orei 19:00](#), Jurnal TV, 29.03.2022.

81. Necunoscut, „Oamenii care vin din Ucraina, refugiații, devin obraznici, nu este chip de trecut. Și de aceea este... Nici înainte nu era totul chiar bine, iar cu dânsii a devenit și mai rău. Unii chiar se tem să iasă din casă, pentru că la ei, în Ucraina, se distribuiau arme printre...” (notă trad.) [Jurnalul orei 19:00](#), Jurnal TV, 29.03.2022.

82. [Titlu de știre](#), www.publika.md, 01.04.2022

83. [Titlu de știre](#), „O ucraineancă a încercat să scoată 63 de mii de dolari din Moldova” (notă trad.) www.kp.md, 21.04.2022.

La acțiunea de protest, au participat aproximativ 30 de persoane, însă imaginea cu manechinul atârnat a fost distribuită pe larg în mass-media și în rețelele de socializare.

Sursă imagine:
www.moldova.europalibera.org

În cadrul reportajului «Война в Украине: Мариуполь разрушен на 90 процентов, местные жители страдают от холода и голода»⁸⁴, de la Prime TV, difuzat ulterior și de postul TV Canal 2, a fost inclusă declarația lui Serghei Gaidai, șeful administrației militare din Luhansk, care a conținut următorul mesaj:

«А что касается референдума, ну, это в принципе естественно, ну, а что еще от этих обезьян ожидать, только чтобы они признали, что они Россия. Но нам уже все равно. Россия уже вторглась на территорию Украины, и мы будем защищать свои территории, и никто не будет им ничего дарить... И абсолютно ничего для нас, и для всего мира не будет значить какой-то фейковый референдум.»⁸⁵

Asocierea cu maimuțele reprezintă un mesaj prin care liderii politici ai regiunilor separatiste din estul Ucrainei sunt dezumanizați. Astfel de mesaje sunt prezente în comunicările publice ale diverșilor reprezentanți ai Federației Ruse și ai Ucrainei, care fac parte din propaganda de război. În contextul conflictului militar, aceste tipuri de mesaje contribuie inclusiv la crearea unei distanțe față de victimă, care face ca uciderea acesteia, de o parte sau alta, să fie acceptată mai ușor.

De asemenea, la postul de televiziune Jurnal TV, în cadrul emisiunii „Ediție specială: A 16-a zi de război ruso-ucrainean”, difuzată pe data de 11.03.2022⁸⁶, moderatorul emisiunii, Alex Cozer, a făcut uz de prejudecățile față de musulmani și a generat un discurs intolerant, care ulterior a fost susținut de către unul dintre invitați:

„...16 000 de sirieni, a anunțat astăzi Putin împreună cu Șoigu că urmează să trimită în Ucraina... 16 000 de mercenari musulmani care se duc să lupte, să ucidă, să măcelărească poporul ucrainean creștin ortodox. Asta arată încă o dată cât de luptător este pentru valorile creștine acest sociopat de la Kremlin. [...] să trimiți 16 000 de mercenari aduși din Siria, oameni care toată viața lor au fost în război. Aștia numai război știu, în afară... nimic altceva nu știu în afară de război.”

84. Prime TV, [Reportaj](#), 28.03.2022

85. „În ceea ce privește referendumul, în principiu, este normal, ce să mai aștepti de la aceste maimuțe, doar să recunoască că sunt Rusia. Dar nu ne mai pasă. Rusia a invadat deja teritoriul Ucrainei și noi ne vom apăra teritoriile și nimeni nu le va da nimic... Și absolut nimic, pentru noi și pentru întreaga lume nu va însemna un referendum fals.” (notă trad)

86. Jurnal TV, [Emisiunea](#) „Ediție specială: A 16-a zi de război ruso-ucrainean”, 11.03.2022.

Reacția lui Alexandru Slusari, politician, fost vicepreședinte al Parlamentului în perioada 2009–2021, invitat în cadrul emisiunii, arată inclusiv felul în care un discurs intolerant este preluat și susținut de politicieni sau lideri de opinie și astfel determină amplificarea acestuia:

„Pe de o parte, sunt de acord cu concluziile dvs. despre profilul acestor mercenari, persoanelor într-adevăr musulmani, niște mercenari care, într-adevăr, o să vină și o să lupte fără nicio... adică oameni fără scrupule, care o să lupte destul de dur în Ucraina.”

Declarațiile lui Alex Cozer, dar și ale lui Alexandru Slusari reprezintă o generalizare – „toți sirienii sunt musulmani”. În același timp, declarația conform căreia cei „16 000 de sirieni”, care se presupune că ar fi fost trimiși în Ucraina, sunt „16 000 de mercenari musulmani” îi asociază și pe cei care sunt adepți ai religiei musulmane cu „violența” și „pericolul”.

De altfel, această declarație, în memoria colectivă, va fi conectată la prejudecata des întâlnită conform căreia „toți musulmanii sunt teroriști”, dar și la știrea falsă cunoscută ca „povestea celor 30 de mii de sirieni” din 2016, care a generat discurs de ură împotriva sirienilor, musulmanilor, migrantilor etc

Spațiul mediatic a cuprins discursuri de ură și mesaje intolerante generate de către actori politici și religioși locali, dar și din afara Republicii Moldova. Contextul războiului din Ucraina nu a determinat o schimbare în retorica politică, practic, utilizarea stereotipurilor și prejudecăților, manipularea informațiilor, alimentarea fricilor sociale etc. au caracterizat în continuare discursul public politic din Moldova. Notorietatea și/sau autoritatea politicianilor, jurnaliștilor, liderilor de opinie etc. au determinat preluarea acestor mesaje și răspândirea lor. Pe termen mediu și lung, există riscul ca efectul acestor mesaje să constea nu doar în creșterea nivelului de intoleranță față de refugiați și alte grupuri sociale (romi, musulmani, evrei etc.), dar și în schimbarea dinamicii discursului de ură împotriva lor pe fundalul crizei economice.

DISCURSUL DE URĂ ÎN APLICAȚIILE MOBILE

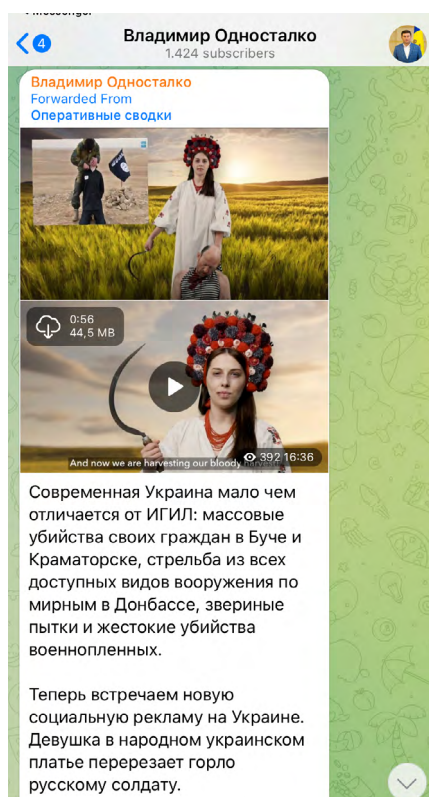
Platformele de Social Media, dar și aplicațiile mobile amplifică și răspândesc discursurile de ură, în special în contexte politice sensibile, cum sunt conflictele armate. Acestea creează spații „favorabile” pentru anumite persoane sau grupuri de persoane care alimentează și/sau exploatează temerile, fricile și nemulțumirile existente, într-un anumit moment, în societate.

Diversi actori, cum ar fi lideri de opinie, jurnaliști, actori politici și actori religioși etc., utilizează diverse platforme, iar mesajele lor, odată ajunse în mediul online, sunt preluate și răspândite, accelerând impactul acestora.

TELEGRAM

Telegram este o aplicație de mesagerie instantanee. În ultimii doi ani, această aplicație a devenit tot mai des utilizată, iar conform datelor statistice⁸⁷, în Republica Moldova aceasta este cea mai populară. Telegram permite crearea de canale, unde sunt distribuite diverse subiecte, iar în Republica Moldova astfel de canale sunt create atât de instituțiile media, cât și de către politicieni.

În perioada 24 februarie – 24 aprilie 2022, în canalele de Telegram monitorizate, au fost identificate 17 cazuri de mesaje care justifică sau promovează războiul și instigă la ură sau violență, care au luat forma de mesaje scrise, secvențe video, imagini etc.

De exemplu, pe data de 10.04.2022, deputatul FBCS, Vladimir Odnostalko, a distribuit în canalul său de Telegram⁸⁸ un material video în care apare o femeie îmbrăcată în costum tradițional ucrainean și care ține în mână o seceră. Aceasta taie gâtul unui soldat, presupus de naționalitate rus. Alăturată materialului video, apare o imagine cu un prizonier care este decapitat de către un membru al grupării teroriste Statul Islamic din Irak și Levant (SIL).

Pe de o parte, acest material reprezintă o instigare la ură și violență împotriva soldaților care luptă în armata rusă. Pe de altă parte, acest material a fost publicat în canalul «Оперативные сводки»⁸⁹, care este urmărit de 662 000 de persoane, fără a fi clară proveniența acestuia, dar care afectează inclusiv grupul reprezentat de către ucrainenii, care astfel sunt asociați cu „violența”.

87. Similarweb, [Cele mai populare aplicații de mesagerie instantanee](#), noiembrie 2021.

88. Vladimir Odnostalko, [Material video](#), Telegram, 10.04.2022.

89. [t.me/opersvodki/3121](#), 10.04.2022.

Un alt caz de discurs care dezumanizează aparține lui Iurii Vernidub, manager al Clubului de Fotbal Sheriff Tiraspol, care a fost publicat în canalul de Telegram al ziarului «Комсомольская правда»⁹⁰, pe data de 13.04.2022:

«Такой нации как Россия и русских нет. Это не люди, не твари — это биологическая масса. Мы будем еб@шить всех кого надо, пока Украина не расцветет.»⁹¹

Dezumanizarea persoanelor de naționalitate rusă prin calificativul «биологическая масса» (n.t. masă biologică), dar și confirmarea intenției de a-i ucide: «Мы будем еб@шить всех кого надо» (n.t. Îi vom ucide pe toți cei care trebuie) fac parte din discursul care promovează războiul. Publicarea acestui citat, fără a fi prezentate sursa și contextul în care a fost făcută declarația, dar și fără a explica gravitatea afirmației, poate fi calificată ca material care promovează ura și violența.

Și în Telegram au fost distribuite mesaje prin care grupul constituit de către refugiații din Ucraina a fost prezentat ca un potențial „pericol”, de această dată, pentru sănătatea publică. De exemplu, în canalul «Чёрно-Белый список ПМР», pe data de 16.04.2022, a fost publicat un text preluat de pe site-ul www.readovka.news, înregistrat în Federația Rusă, ce conține declarația lui Mart Helme, deputat în Parlamentul Estoniei, membru al Partidului Popular Conservator din Estonia (EKRE), care a declarat:

«ВИЧ возвращается. С Украины нам завозят инфекционные заболевания, которые, как нам казалось, в Эстонии искоренены навсегда. Нет, они возвращаются, потому что десятки тысяч людей приезжают и привозят это нам сюда.»⁹²

Această afirmație reprezintă nu numai o asociere a persoanelor care se refugiază din Ucraina cu virusul HIV/SIDA, ce poate duce la stigmatizarea și marginalizarea acestora, dar și la perpetuarea stereotipurilor și prejudecăților îndreptate împotriva persoanelor afectate/infectate de HIV/SIDA, iar, în consecință, și la creșterea nivelului de intoleranță față de ambele grupuri.

Aceleași efecte sunt valabile și pentru publicul din Republica Moldova, prin preluarea și răspândirea acestui articol fără verificarea datelor sau prezentarea unei opinii alternative. De altfel, declarația este una care manipulează, întrucât datele oficiale ale Consiliului de Sănătate din Estonia⁹³ arată că în 2019, Estonia s-a clasat pe locul trei în Uniunea Europeană după numărul de cazuri noi de HIV.

În perioada de monitorizare, au fost identificate 42 de cazuri în care mesajele publicate sau distribuite în canalele de Telegram au generat comentarii de ură, instigare la violență și justificarea sau promovarea războiului. Din cele 11 surse monitorizate în Telegram, șapte au avut secțiunea de comentarii deschisă fie permanent, fie temporar, fie doar pentru anumite materiale publicate și/sau distribuite.

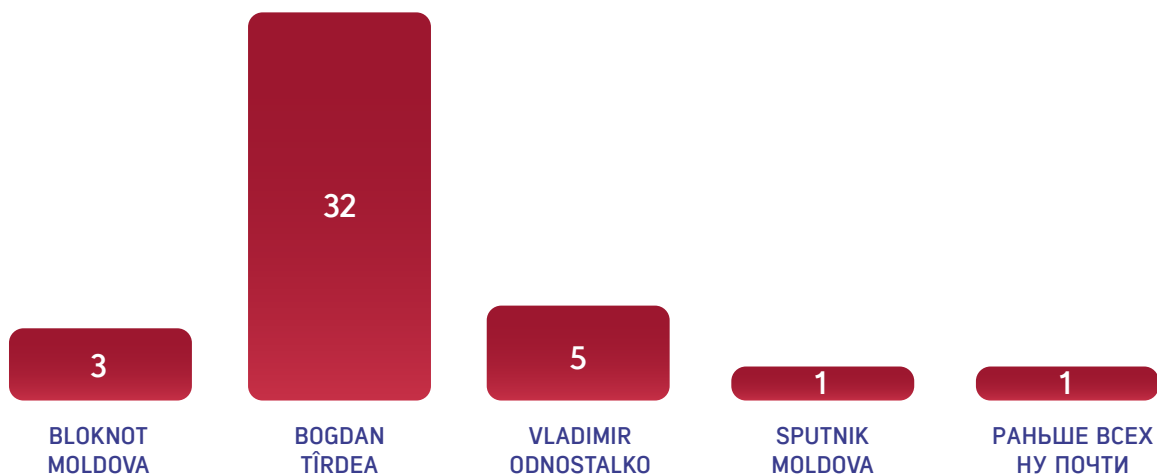
90. KP.md, [Canal de Telegram](#), 13.04.2022.

91. Nu există națiunea Rusia, și nici ruși nu există. Nu sunt oameni, nu sunt creaturi – sunt o masă biologică. Îi vom bate rău pe toți care trebuie, până Ucraina nu va înflori.” (notă trad)

92. „HIV se întoarce. Din Ucraina ne aduc boli infecțioase, care, cum ni se părea, fuseseră eradicate pentru totdeauna în Estonia. Dar nu, se întorc, pentru că zeci de mii de oameni vin și ni le aduc.” (notă trad)

93. [Consiliul de Sănătate din Estonia](#).

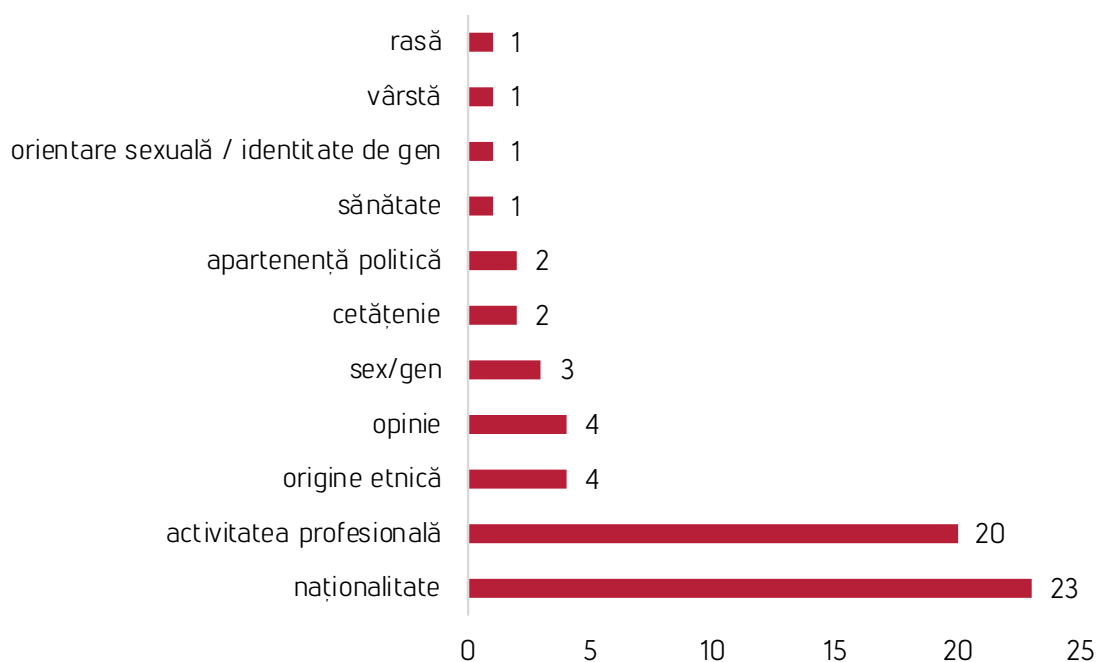
FIGURA 10

CANALELE DE TELEGRAM UNDE AU FOST IDENTIFICATE
COMENTARIILE DE URĂ

Criteriile care au stat la baza comentariilor de ură, așa cum se poate observa, nu diferă de criteriile care au stat la baza discursurilor de ură generate în spațiul public, în mass-media sau în mediul online de către jurnaliști, lideri de opinie sau politicieni.

FIGURA 11

CRITERIILE CARE AU STAT LA BAZA COMENTARIILOR DE URĂ

Și în cazul comentariilor de ură, grupurile vizate au fost în principal ucrainenii și politicienii. În cazul politicienilor, comentariile de ură nu au fost doar împotriva liderilor de țări, ci și împotriva altor politicieni. Din totalul de 14 politicieni sau alte persoane publice care au fost afectate de comentariile de ură, doar patru au fost din Republica Moldova, ceilalți zece fiind în principal lideri occidentali: Volodimir Zelenski (4 cazuri), Maia Sandu (3 cazuri), Andrei Cebotari (membru din partea societății civile în Consiliul Superior al Procurorilor), Annalena Baerbock (Ministrul Afacerilor Interne al Germaniei), Alexandr Senchevici (primarul orașului Mariupol), Emmanuel Macron (Președintele Franței), Giorgi Baramidze (ex-Ministru al Apărării în Georgia), Igor Grosu (Președintele Parlamentului Republicii Moldova), Ion Sturza (om de afaceri, ex-Prim-Ministru al Republicii Moldova în perioada 19 februarie – 12 noiembrie 1999), Joe Biden (Președintele SUA), Klaus Iohannis (Președintele României), Leonid Volkov (deputat în Duma Federației Ruse), Mihai Popșoi (Vicepreședintele Parlamentului Republicii Moldova) și Vitali Kliciko (primarul orașului Kiev) – câte un caz.

NOTĂ. Întrucât cele mai multe dintre mesaje sunt asemănătoare cu exemplele invocate anterior, mai jos vom prezenta fără explicații suplimentare câteva dintre cazurile de comentarii de ură identificate.

Comentarii împotriva ucrainenilor sau a persoanelor care se asociază cu acest grup:

Татьяна: «Дебилки!!! Коровы прибалтики, черно-пёстрая порода»

Оксана: «Господи! Расстреляйте уже этих вместе с этим Ари, земля дышать будет...»

ЛЮБОВЬ: «Ваше отношение к русским знакомо очень близко еще с 1985 года, пришлось столкнуться, вы твари недобитые после ВОВ, тогда ваши зверства были вскрыты и весь мир содрогнулся. Вы всегда были гнилью и плесенью и подлежите уничтожению!!!!!!»

Boris S: «Домой их нахрен всех, в их родину Украину, чтобы не создавали нам тут проблем в нашей стране!! Нам и румын во власти Молдовы достаточно, которые говорят одно, а делают совсем другое, гадя народу страны.»

Necunoscut: «Мира хотят нацики... ага, Гандони и лесби, гореть в аду, суки, эти хотят перемирия, какие нах... перемирия, до конца всех мочить, эти сволочи должны быть уничтожены, иначе опять будут бомбить, грабить, бандеру, фашизм прославлять»⁹⁴

94. **Tatiana:** „Debilelor!!! Vaci baltice, o rasă alb-pestrită.” (notă trad)

Оксана: „Dumnezeule! Împuşcaţi-i deja împreună cu acest Ari, pământul va respira.” (notă trad)

LIUBOVI: „Atitudinea voastră față de ruși este foarte cunoscută încă din 1985, am avut de-a face cu asta, sunteți niște brute rămase după cel de-al Doilea Război Mondial, când atrocitățile voastre au fost dezvăluite și întreaga lume s-a cutremurat. Ați fost întotdeauna putregai și mucegai și se cuvine să fiți nimiciți!!!!!!” (notă trad)

Boris S: „Să fie trimiși la naiba cu toții acasă, în patria lor Ucraina, ca să nu ne creeze probleme aici în țara noastră!! Ne ajung și românii de la guvernul Moldovei, care spun una și fac alta, făcând măgării poporului țării.” (notă trad)

Necunoscut: „Nazistii vor pace... aha, nenorociților și lesbielor, să ardeți în iad, târfelor,ăștia vor un armistițiu, ce naiba... armistițiu, să fie nimiciți toți, acești ticăloși trebuie distruși, altfel din nou vor bombarda, jefui, vor slăvi pe Bandera, fascismul.” (notă trad)

Comentarii de ură împotriva Maiei Sandu:

Ина Грати: «Тварь, гадина, гнать ее из Молдовы.»

Бу Бу: «Эту бешеную собаку первую расстрелять надо, когда русские придут. Дальше некуда.»

V: «Румынка, вывести их Молдавии.»⁹⁵

Comentarii de ură împotriva lui Volodimir Zelenski:

Алина: «Ах ты жид недобитый, надеюсь, твои же бандеровцы сделают с тобой то, что обычно делают со всеми.»

MVTN: «Че ты мычишь, сраный фашист? И вообще, какая у тебя идея? Которую якобы пытаются дискредитировать? ... Я здесь с самого начала. И ник zv это мой ник. А вас мразей хохлов я ненавижу. Вы отбросы общества. Вы гнойник на планете земля. Вы помойная яма и все ваши бабы работают шлюхами на трассах. Тьфу на вас. Глисты планеты.»⁹⁶

Administratorii canalelor de Telegram care au avut deschisă secțiunea de comentarii nu au moderat conținutul lor. În cazul lui Bogdan Țirdea, această secțiune a fost activată în a doua perioadă de monitorizare și a fost dezactivată după încheierea acesteia, iar pe data de 05.05.2022, comentariile nu mai puteau fi vizualizate.

Cele mai mari creșteri ale numărului de urmăritori au fost înregistrate în cazul canalelor de Telegram ale surselor de conținut online și mai puțin ale politicianilor.

95. **Ina Grati:** „Jigodie, ticăloaso, să fi alungată din Moldova.” (notă trad.)

Bu Bu: „Această cățea turbată trebuie împușcată prima când vin rușii. Mai mult nu se poate.” (notă trad.)

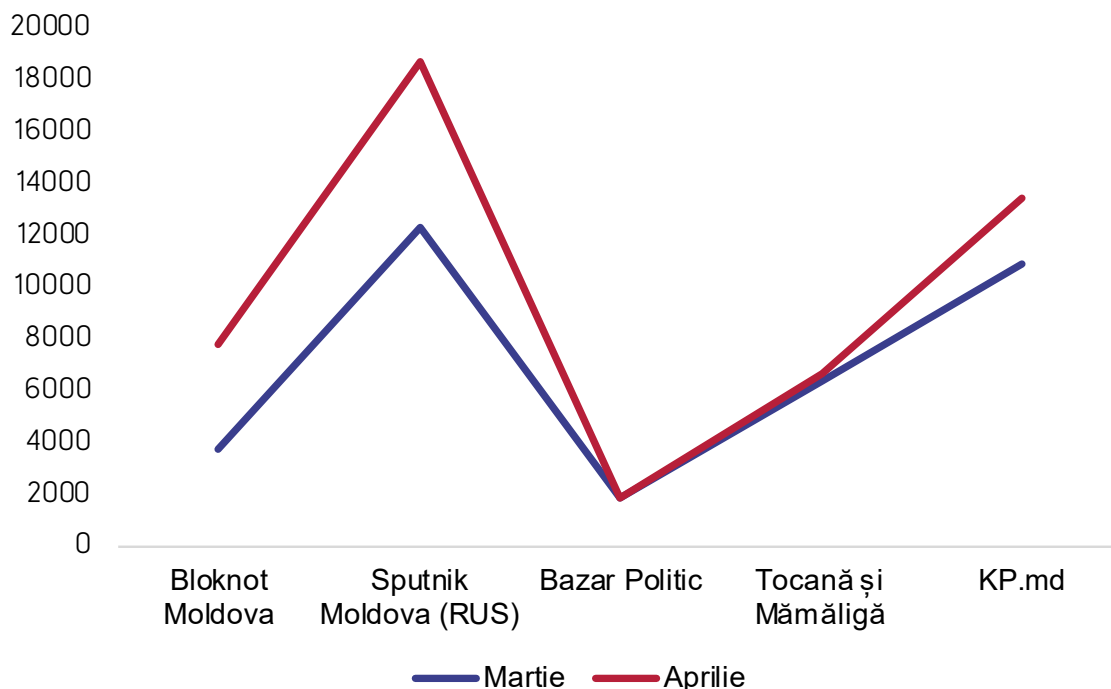
V: „Românca, să fie scoasă din Moldova.” (notă trad.)

96. **Алина:** „Ах, tu lepădătură evreiască, sper că tot ai tăi, susținătorii lui Bandera, vor face cu tine ceea ce fac de obicei cu toți.” (notă trad.)

MVTN: „Ce mormăi, fascist nenorocit? Și în general, care e ideea ta? Cea care chipurile cineva încearcă s-o discrediteze?... Sunt aici de la început. Și nick-ul zv este al meu. Și vă urăsc pe voi, ucrainenii ticăloși. Sunteți gunoiul societății. Sunteți un abces pe planeta Pământ. Sunteți o mocirlă, și toate femeile voastre lucrează ca târfe pe autostrăzi. Scuipe pe voi. Helminții planetei.” (notă trad.)

FIGURA 12

DINAMICA NUMĂRULUI DE URMĂRITORI AI CANALELOR DE TELEGRAM

TIKTOK

TikTok este o aplicație mobilă care permite utilizatorilor să creeze sau să urmărească videoclipuri cu o durată de 15 secunde. Creată inițial pentru divertisment, promovare și unicitate prin muzică, în perioada de monitorizare, s-a constatat că în contextul războiului din Ucraina, aplicația a devenit și o sursă de răspândire a mesajelor de ură și incitare la violență, dar și o sursă de preluare a acestor mesaje de către instituții media, în special din Federația Rusă, cu scopul de a manipula și a dezinforma.

Deși, conform datelor Start.io⁹⁷, în Republica Moldova, această aplicație este utilizată de 173 de mii de persoane, „efectul de rețea” și distribuirea pe larg a anumitor mesaje au făcut ca doar cele nouă cazuri de discurs de ură identificate în TikTok să fie distribuite de 31 337 de mii de ori și vizualizate de 6 181 822 de milioane de ori.

De exemplu, pe data de 20.03.2022, pe contul igorina8 a fost distribuit un material video, autor necunoscut, cu următorul mesaj:

«У меня такое предложение, если вы видите хохлов в Молдавии, которые будут кричать „Слава Украине”, то их обязательно нужно пиздить и сдавать полиции, пускай их депортируют обратно на Украину, пускай они там кричат „Слава Украине” и воют за свою родину.»⁹⁸

97. Start.io. [Date](#) cu privire la numărul utilizatorilor TikTok în Republica Moldova, aprilie 2022.

98. „Am o propunere: dacă vedeți ucraineni în Moldova care vor striga «Glorie Ucrainei», ei trebuie bătuti și predați politiei, să fie deportati înapoi în Ucraina, să strige «Glorie Ucrainei» acolo și să lupte pentru patria lor.” (notă trad) https://www.tiktok.com/@igorina8/video/7077148604774862085?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7054808234548413958

Pe de o parte, autorul utilizează termenul „хохлов” pentru a vorbi despre ucraineni, care are un sens peiorativ, astfel încât să predisună negativ publicul către grupul-țintă. Pe de altă parte, mesajul în sine reprezintă o instigare la violență.

Un alt exemplu de discurs de ură îndreptat împotriva refugiaților a fost publicat pe data de 03.03.2022, pe contul vla.star⁹⁹:

«...вот эти 100% что пересекли порог Молдавии 30% я хочу сказать „добро пожаловать”. Я очень рад, что мой молдавский народ может оказать помощь и безопасность. Остальные 70% вот эти черти с лицом ангела которые ходят, дерутся, бунтуют, орут по Молдавии „Слава Украине”, дерутся со всеми, подраться в отелях, в ресторане, что там их обслуживают на русском языке... если вам что-то не нравится, пиздуйте нахуй откуда вы пришли. Скажите спасибо что вы не спите с скотами нахуй... будьте сука людьми, а не пидарасами.»¹⁰⁰

Acest mesaj îi dezumanizează pe refugiații din Ucraina, fiind asociați cu „răul” («вот эти черти с лицом ангела») și cu „pericolul” («дерутся, бунтуют, орут по Молдавии „Слава Украине”, дерутся со всеми, подраться в отелях»). Pe lângă generalizarea unor presupuse acțiuni ca fiind realizate de către refugiații ucraineni, care pot duce la alimentarea anumitor prejudecăți sau la apariția altora, autorul asociază acțiunile ilegale cu persoanele LGBTQI prin utilizarea termenului „пидарас” (n.t. pederast¹⁰¹).

Aplicațiile mobile amplifică și mai mult discursul de ură, în special prin același instrument specific rețelelor de socializare – redistribuirea conținutului. Forma discursurilor de ură identificate în aplicațiile mobile este similară cu cele identificate în spațiul public și în mass-media, diferența este dată de rapiditatea cu care acestea sunt răspândite și vizualizate, în condițiile în care lipsesc reguli de restricționare a acestui tip de discurs în aplicațiile Telegram și TikTok. Sursele monitorizate au răspândit știri, în special din canale cu conținut pro Federația Rusă și anti-Ucraina, iar canalele deputaților FBCS au fost platforme de răspândire a acestui conținut generat de surse cu 100 de mii de urmăritori.

Comentariile arată tipul de reacție a publicului la mesajele generate și/sau promovate de către actorii publici cu notorietate, iar faptul că publicul răspunde prin utilizarea discursului de ură inclusiv la mesaje/informații neutre arată gradul de divizare a societății. Migrarea unor surse care generează conținut online (www.sputnik.md și www.gagauznews.md) în Telegram, un spațiu nereglementat de autorități, face dificilă obligarea acestora de a respecta codul deontologic.

99. https://www.tiktok.com/@vla.star/video/7070867452791491841?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7054808234548413958

100. ...acești 100% care au trecut pragul Moldovei, la 30% vreau să spun «Bine ați venit». Mă bucur foarte mult că poporul meu moldovean poate oferi asistență și securitate. Restul de 70% sunt diavoli cu față de înger, care umblă, se bat, se răzvrătesc, strigă «Glorie Ucrainei» în Moldova, se bat cu toată lumea, se bat în hoteluri, în restaurant, pentru că sunt deserviți acolo în limba rusă... dacă nu vă place ceva, duceți-vă dracului de unde ați venit. Spuneți mulțumesc că nu dormiți cu vitele... ce naiba, fiți oameni, nu pederasti! (notă trad)

101. Acest cuvânt are o conotație peiorativă și se referă la „pederastie”, care reprezintă atracția sexuală a unui bărbat adult pentru un adolescent.

CONCLUZII, CONSTATĂRI ȘI RECOMANDĂRI

CONCLUZII ȘI CONSTATĂRI

SANȚIONAREA PROPAGĂRII RĂZBOIULUI ȘI A DISCURSULUI DE URĂ

- În perioada de monitorizare, discursul de ură și instigare la discriminare nu a fost sancționat. În același timp, cu excepția CA și PG, autoritățile nu au fost sesizate cu privire la discursurile care au justificat și/sau promovat războiul, discursurile de ură și instigare la discriminare.
- CA a dispus organizarea a trei monitorizări din oficiu, inclusiv cu privire la modalitatea de reflectare a subiectului refugiaților din Ucraina în Republica Moldova. În urma monitorizării, CA nu a identificat cazuri de discurs care incită la ură sau instigare la discriminare îndreptate împotriva refugiaților din Ucraina și nu a aplicat sancțiuni.
- PG a înregistrat 22 de sesizări ce țin de contextul războiului din Ucraina, iar în trei cazuri a pornit cauze penale. În același timp, PG examinează alte 19 denunțuri care reclamă elemente infracționale similare (propaganda războiului și acțiuni intenționate îndreptate spre ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase).
- SIS a sistat nouă site-uri care au promovat „informații ce incită la ură și război”. Criteriile în baza cărora a avut loc monitorizarea nu sunt cunoscute, iar astfel nu este clar dacă au fost respectate principiile proporționalității și necesității.
- IGP nu a înregistrat plângeri/sesizări sau autosesizări cu privire la discursul care instigă la ură și discriminare și nu au fost inițiate cauze penale sau contravenționale.
- În contextul războiului din Ucraina, apariția unor simboluri noi asociate agresiunii militare ruse și ziua de „9 mai” marcată la nivel național ca „Ziua Victoriei” au accelerat adoptarea proiectului de lege nr. 102/2022.
- Modificările aduse cadrului legal, în perioada de monitorizare, oferă pârghii legale pentru sancționarea viitoare a infracțiunilor motivate de prejudecată, dar și a discursului care instigă la discriminare.

DATE GENERALE

- În perioada de monitorizare au fost identificate 83 de cazuri de discurs de ură, instigare la discriminare sau alte forme de manifestare a intoleranței, care au fost răspândite de 37 de surse de 117 ori (media online, TV, platforme informaționale și aplicații mobile).

- Cele 83 de cazuri identificate au fost vizualizate de peste 10 milioane de ori și distribuite de peste 35 de mii de ori.
- În contextul războiului din Ucraina, autorii discursului de ură și instigare la discriminare sunt bărbații (87%), cu vârsta cuprinsă între 35 și 50 de ani (51%), iar persoanele afectate de discursul de ură și instigare la discriminare sunt bărbații (78%) cu vârsta mai mare de 50 de ani (65%).
- Criteriile care au stat, cel mai frecvent, la baza discursurilor de ură au fost: „naționalitate”, „activitate profesională” și „origine etnică”. Criteriile care au stat la baza comentariilor de ură identificate în Telegram nu diferă de criteriile care au stat la baza discursurilor de ură generate în spațiul public, în mass-media sau în mediul online de către jurnaliști, lideri de opinie sau politicieni.
- Pe fundalul războiului din Ucraina și al valului de refugiați, discursul de ură și instigare la discriminare sau alte forme de manifestare a intoleranței au fost îndreptate, în special, împotriva grupului reprezentat de către ucrainenii, inclusiv politicieni ucrainenii, militari ucrainenii, refugiați de diferite etnii, iar prin asociere, și împotriva cetățenilor Statelor Unite ale Americii și ai României.
- Comunitatea LGBTQI a fost prezentată ca fiind una dintre „cauzele” războiului, iar retorica „valorilor tradiționale ortodoxe” a fost reluată, acestea fiind două dintre elementele utilizate consecvent în discursurile de ură din ultimii trei ani.
- Pe termen mediu și lung, există riscul ca efectul acestor mesaje să constea nu doar în creșterea nivelului de intoleranță față de refugiați și alte grupuri sociale (romi, musulmani, evrei etc.), dar și în schimbarea dinamicii discursului de ură împotriva lor pe fundalul crizei economice.

DISCURSUL DE URĂ ÎN SPAȚIUL PUBLIC ȘI ÎN MASS-MEDIA

- Justificarea și promovarea războiului au avut loc prin intermediul retoricii politice și religioase, dar și prin utilizarea simbolurilor deja interzise sau a celor noi apărute în contextul agresiunii militare ruse în Ucraina.
- Spațiul mediatic a cuprins discursuri de ură și mesaje intolerante generate de către actori politici și religioși locali, dar și din afara Republicii Moldova. Notorietatea și/sau autoritatea politicianilor, jurnaliștilor, liderilor de opinie etc. au determinat preluarea acestor mesaje și răspândirea lor, de cele mai multe ori, fără prezentarea unei opinii alternative sau fără explicații care ar asigura înțelegerea corectă a gravității mesajelor publicate.
- Decizia SIS de a bloca nouă pagini web a determinat, pe de o parte, utilizarea exclusivă a aplicației Telegram de către unele surse media online blocate, iar, pe de altă parte, aceasta a determinat și migrarea consumatorilor de știri ale acestor instituții în Telegram.
- Din numărul total de cazuri, 53% au fost generate, promovate sau răspândite de mass-media.

DISCURSUL DE URĂ ÎN TELEGRAM ȘI TIKTOK

- În contextul războiului din Ucraina, Telegram a devenit o „platformă”-cheie de răspândire a informațiilor și de informare activă pe marginea acestui subiect.
- În prima perioadă de monitorizare, aplicația TikTok a devenit o sursă de declarații și opinii pentru unele instituții media, care au prezentat subiectul refugiaților din Ucraina cu tentă negativă sau cu scopul de a dezinforma.
- Doar nouă cazuri de discurs de ură identificate în TikTok au fost distribuite de 31 337 de mii de ori și vizualizate de 6 181 822 de milioane de ori, ceea ce reprezintă 88% din numărul total de distribuiri și, respectiv, 61% din numărul total de vizualizări.
- Regulile de comunicare ale companiilor Social Media au determinat migrarea parțială în Telegram a politicienilor, liderilor de opinie etc. care încalcă aceste reguli, iar conținutul lor este restricționat sau eliminat.
- Forma discursurilor de ură identificate în aplicațiile mobile este similară cu cele identificate în spațiul public și în mass-media, diferența fiind dată de rapiditatea cu care acestea sunt răspândite și vizualizate, în condițiile în care lipsesc reguli de restricționare a acestui tip de discurs în aplicațiile Telegram și TikTok.
- Sursele monitorizate au răspândit știri, în special din canale cu conținut pro Federația Rusă și anti-Ucraina, iar canalele deputaților FBCS au fost platforme de răspândire a acestui conținut generat de surse cu 100 de mii de urmăritori.
- Notorietatea și/sau autoritatea politicienilor, jurnaliștilor, liderilor de opinie etc. au determinat preluarea acestor mesaje și răspândirea lor în rețelele de socializare și în aplicațiile mobile.

RECOMANDĂRI

Din anul 2018, Asociația Promo-LEX a formulat mai multe recomandări la adresa autorităților publice, dar și la adresa altor actori relevanți¹⁰². Majoritatea acestor recomandări rămân valabile și pertinente.

În această secțiune, vom prezenta principalele recomandări pentru eficientizarea procesului de prevenire și sancționare a discursului de ură și instigare la discriminare în contextul războiului din Ucraina care, în momentul elaborării acestui raport, era încă în desfășurare.

Guvernul

- Să dezvolte și să implementeze o campanie de sensibilizare și informare cu privire la prevenirea și combaterea propagandei de război și a discursului de ură în parteneriat cu alte autorități, societatea civilă și instituții mass-media.

Consiliul Audiovizualului

- Să monitorizeze discursul care incită la ură în produsele audiovizuale, inclusiv prin prisma propagandei de război.
- Să elaboreze ghiduri sau recomandări pentru furnizorii de servicii media și jurnaliști cu privire la prevenirea mesajelor care propagă războiul și ura în produsele audiovizuale.

Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității

- Să intensifice eforturile de asistare a altor autorități publice (IGP, PG, CA) în vederea monitorizării, identificării și sancționării discursurilor de ură.

Inspectoratul General al Poliției și Procuratura Generală

- Să dezvolte instrumente interne pentru eficientizarea procesului de identificare și sancționare a discursului de ură și a infracțiunilor motivate de prejudecată (regulamente, instrucțiuni, ghiduri).
- Să utilizeze noile prevederi legislative în vederea prevenirii și combaterii propagandei de război și a discursului de ură și instigare la discriminare

102. Asociația Promo-LEX. Raport de monitorizare „Discursul de ură și instigare la discriminare în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova”, anul 2018, anul 2019/1, anul 2019/2, anul 2020 și anul 2021.

Partidele politice și politicienii

- Să nu utilizeze discursul de ură sau instigare la discriminare în spațiul public, în mass-media și în aplicațiile mobile.
- Să evite răspândirea informațiilor neverificate care pot determina răspândirea propagandei de război.

Mass-media

- Consiliul de Presă și organizațiile de media să elaboreze și să adopte instrumente (ghiduri sau recomandări) pentru a se asigura că materialele jurnalistice reflectă echidistant și nu amplifică situațiile în care este utilizat discursul de ură și nu răspândesc propaganda de război.
- Portalurile de știri și instituțiile media să echilibreze mesajele/opiniile reprezentanților țărilor beligerante sau țărilor implicate cu opinii alternative și explicații care să nu permită transformarea spațiilor lor de informare în platforme de propagare a războiului și a discursului de ură.
- Să modereze secțiunea de comentarii din subsolul articolelor de pe paginile web, dar și din conturile lor din rețelele de socializare sau aplicațiile mobile pentru a nu admite discursul de ură, instigarea la discriminare și/sau propagarea războiului.
- Consiliul de Presă să promoveze semnarea Codului deontologic al jurnalistului de către instituțiile media online ca formă de auto-reglementare.

Organizațiile societății civile

- Să inițieze și să desfășoare, inclusiv împreună cu autoritățile, campanii de informare și sensibilizare a opiniei publice cu privire la fenomenul propagandei de război și a discursului de ură și la impactul lor asupra societății.

